

# Dnešek



ROČNÍK II

V PRAZE 3. ČERVENCE 1947

CENA Kčs 3.50

Soudit partyzány?

EDVARD VALENTA

Fašismus na Slovensku?

KAREL TARABA

Co víme o Německu?

RADOVAN ŠIMÁČEK

Ještě jeden epilog k retribuci

JOSEF HUDEC

Kompromisní návrh školské reformy

Prof. dr. V. HLAVATÝ

Přibyslavský případ

Prof. dr. JOSEF GRŇA

Básníci a moc

VICTOR HUGO

Diskuse o zemědělství — Stálost našich stranických poměrů — Muž z ulice se zlobí  
Organisace — Volební právo nezletilých — SNB a strany — Hlasy barikádníků

Listárna redakce

ČOKOLÁDA  
CUKROVINKY

*Ze Slaného  
sladké!*

TOVÁRNA VE SLANÉM

ZAVĚŘENINY

Opekta

Dětem

Součkový jam

**za 3 Kčs**

uvaříte oběd. Ano, tak levné  
a přitom rychlé je vaření na  
plynovém sporáku MORA.  
Prohlédněte si sporák MORA  
v železářském obchodě.

MORAVIA

NÁRODNÍ PODNIK  
MARIÁNSKÉ ODOLÍ U OLOMOUCE

*za 12 let  
a 2 měsíce*

koupíme si s manželkou, synem  
a jeho ženou auto.  
Ušetříme naň, budeme-li kouřit  
z dutinek

Abadie

*Podívejte se na mě!*

za auto zaplatíme 80.000 Kčs. To ušetříme za 4444 dní po 18 Kčs denně, protože 60 Partyzánek za 60 Kčs a 100 dutinek „Abadie“ dvojnásobně za Kčs 2.90 dají 100 cigaret, jest se kouří velmi příjemně. Proti stejnému počtu cigaret ušetříme 30%, t. j. při spol. den, spotř. 60 cig. 18 Kčs denně. A to se v kouření neomezujeme.

**OBSAH DNEŠKA Č. 13:** ADAM HRABĚ: Pro svobodu tisku v USA. — KAREL TARABA: Fašismus na Slovensku? VÁCLAV ČERNÝ: Němci v Penklubu. — JUDr. JOSEF TRNEČKA: Článek o soudcích. — JIŘÍ HEJDA: Znárodněný automobilový průmysl. — Prof. BOHUMIL ČERNÝ: Sabotéri a horlivci. — Diskuse o zemědělství. — Rekněme si pravdu. — První, druhé, třetí. — Ještě o cenzuře. — Nový typ demokracie? — Strany a idea. — Sociální demokracie a Sokol. Veselí je zakázáno? — Škodí boj za právo? — Východ a Západ o svobodě tisku. — K případu majora Šofra. — Listárna redakce.

# Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

**VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ**

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 188.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 26. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskne Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 38.

## Soudit partyzány?

Při hloubení příkopu, který má s konečnou platností rozdělit náš národ na dvě půle navzájem se neznající a nanejvýš na sebe s jednoho břehu na druhý pokřikující, byl nasazen nový krumpáč. Rozvířil se spor kolem několika partyzánů, jejichž bojová činnost je nebo se má stát předmětem úředního šetření. Jádrem sporu je otázka, smí-li či nesmí-li se vůbec stát partyzánova činnost předmětem úředního šetření, ve skutečnosti však, jak už není jinak možné u nás ani při výrobě špendlíku nebo knoflíku, zvrhl se spor v hádku o to, do jaké míry jsou vyceňeny reakční zuby.

Protože u nás zavládl zvyk neseznamovat příslušníky našeho tábora s názorem druhé strany, ba ani s fakty na této straně snesenými, takže obyčejný občan skoro nikdy neví, oč se vlastně spor vede, je dobře aspoň stručně připomenout podstatu vady:

Partyzáni si stěžují, že v jedenácti případech čs. soudy — z toho pět slovenských — vyšetřují nebo i ve vazbě drží partyzány za skutky, které vyplynuly z jejich bojové činnosti za války. Dočítáme se, že ti, kdo z nařízení svých velitelů splatili zavraždění čelného bojovníka odboje krví zrádci a vrahů, mají být nyní sami souzeni jako vrazi, aniž se soud ohlíží na známý zákon 115/46, který činí takové jednání bezrestným. Nejkriklavějším se stal případ přibyslavský, kde byla před třemi lety provedena spravedlivá odplata na četnících, kteří zavraždili generála Lužu a jiného partyzánského důstojníka. Při této odvetě přišel nešťastným omylem o život četník, který neměl s ničemností zrádné četnické stanice nic společného, neboť sloužil jinde a osudného dne přijel do svého někdejšího působiště za svou manželkou. Vdova po něm, usuzujíc, že po smrti člověka tu zůstává ne-li jeho duše, več někdo věří a někdo ne, tedy jistě jeho památka, jeho čest, jak věříme všichni, chce zachránit pověst nebožtíkovu a dožaduje se proto vyšetření všech okolností této tragédie, neboť chce mít i úředně stvrzeno, že její muž neměl zrádcem, i když zahynul bok po boku mezi lotry. Státní zastupitelství v Kutné Hoře zahájilo tedy na její žádost přípravné vyhledávání, hledajíc »neznámé pachatele«, tedy mimo jiné i osobu, která nařídila přibyslavskou odvetu. Jako »neznámý pachatel« se přihlásil profesor dr. Josef Grňa, předseda Svazu národní revoluce, neboť po hrdinské smrti velitele partyzánů generála Svatoně, padnuvšího krátce po přibyslavské exekuci, padá odpovědnost z tohoto bojového aktu na Grňovu hlavu. Národní soudy osvobodily tolik čelných veřejných činitelů z dob protektorátu, několik protektorátních ministrů se vůbec ani před soud nedostalo, ohleduplně bylo naloženo i s předáky NOÚZ — a nyní má být proti tomu souzen předseda Svazu národní revoluce pro vraždu, neboť není pochyby, že vinou jeho rozkazu byl zabit nevinný člověk.

Celý národ do jednoho by ovšem povstal, kdyby se měl tento nesmysl stát skutkem nebo kdyby se vůbec vážně o něčem podobném uvažovalo. Vždyť hodim-li pumu mezi gestapáky, kteří vyletí do povětří zároveň s dobrým Čechem, jehož v té chvíli zrovna nešťastnou náhodou vyslyšali, zajisté zdvihnu pokřik, budou-li mě nyní chtít hnát před soud za to, že jsem onoho nešťastníka připravil o život. Partyzán, který vyhodil železniční most s takovým zdarem, že byla rozmetána i strážní budka, majetek našeho státu, zajisté nebude tuto škodu hradit ani nebude souzen pro veřejně násilí, spáchané poškozením veřejného majetku. Neboť to je vojna, les je kácen a třísky létají. V našem případě pak, pokud jde o partyzány, mu-

síme si být nadto vědomi toho, že je třeba klást je ještě výše než vojny rádných armád, protože bojovali za poměry daleko svízelnějších, bez pravidelného, organizovaného přísunu, bez oné chmurné dokonalosti zabíjecí civilizace, bez ochrany mezinárodních ujednání o zajatcích, že zajetí znamenalo u nich bezpečně ztrátu života, přechásto v mukách — a hlavně ovšem, že tento život nasazovali dobrovolně. Obecná úcta a vděčnost národa k těmto bojovníkům je tak velká, že stejně velká byla i nevole proti živlům, které se mezi ně chtěly vetřít posledního dne revoluce, proti lidem, kteří pochodují z lesů, ve kterých strávili poslední revoluční noc, hnali se rovnou za postaveními a odměnami, jež byly opravdovému partyzánovi pojmem docela cizím. Právem se především partyzáni sami domáhali a i dnes ještě domáhají toho, aby byly tyto nečestné živly odloučeny od bojovníků skutečných.

Nehodlajíc ubíjet čas psaním o těchto plevách, pokusme se posuzovat činnost skutečných partyzánů s onoho hlediska, kolem něhož se točí dnešní spor, to jest, ptejme se, zda vůbec lze připustit, aby se partyzánská činnost směla dnes, po více než dvou letech, úředně prozkoumávat.

I úvaze nepravnickově se zřetelně jeví nutnost rozdělit výsledky této činnosti na tři hlavní skupiny: 1. Partyzánovou obětí byl nepřítel, ať Němec, ať zrádce. 2. Obětí byl člověk nevinný, ale přišel o život nebo k jiné škodě bez vědomého zlého úmyslu bojovníkova. 3. Partyzán jednal proti člověku nevinnému ze zlé vůle, z osobního prospěchu nebo ze zášti, vědom si nevinu oběti a spoléhaje na výjimečnost situace a svého postavení, i na zmatek, ve kterém jeho skutek utone.

Tu je všem lidem dobré vůle jasné, že v prvním případě partyzán souzen být nesmí, v případě třetím však musí, i když jde o pouhé podezření. Je to především v zájmu partyzánů samotných. Nikdo snad nebude ani v dnešní době tak licoměrný, aby tvrdil, že partyzán už tím, že byl partyzánem, nemohl se dopustit zlého skutku; vždyť jsme všichni pouze lidmi.

Ale jak v případě druhém, kolem něhož se pravděpodobně točí v jádře všechny dnešní případy, pokud nebyl spor politicky rozmazán do nezřetelnosti?

Vzijme se do postavení oné vdovy nebo do situace člověka, který nějakým podobným omylem partyzánů přišel o čest, o majetek, o postavení. Jakou jinou cestou než úřední smí se domáhat pravdy a spravedlnosti? V přibyslavském případě lze vytykat úřadu jistě nejspornou úřední formu, s níž se tu postupovalo tak, že konečný výsledek byl groteskní a pobuřlivý. Rozumí se, že původcové a účastníci tehdejší odvety směli být zváni k soudnímu projednávání této tragédie pouze jako svědci, nikoliv hledáni jako »neznámí pachatelé«, když přece bylo všem, i úředníkovi, který to spisoval, jasno, že tu nikdo nemůže být souzen, natož odsouzen. V zásadě ovšem státní zastupitelství v Kutné Hoře nezaslouhuje opovržení za úsilí očistit památku nebožtíkovu. Poslužme analogii: Vdova po majoru Burešovi, který byl ubit v porevolučních týdnech v plzeňské cele několika členy SNB, osvobozenými letos v únoru podle zákona 115/46, domáhá se jeho posmrtné rehabilitace, a protože dodnes nebylo, bůhví proč, řečeno, zda je plzeňské rozsudek vojenského soudu právoplatný nebo zda se bude věcí zabývat nejvyšší vojenský soud, koná šetření o očistě nebožtíkově s nevšední ochotou ministerstvo vnitra, jemuž sotva lze vytykat reakční pudy. V ostatních případech by ovšem mělo být řečeno přesně, které z těchto tří skupin se soudní řízení týká, to jest, nejde-li snad

o skupinu třetí, o závažné podezření ze zlého, zločiného úmyslu, jimž se partyzán, jinak třebaš hrdina, obohatil nebo si zchladil záhu. Ne-li, zastavit řízení se současnou rehabilitací. Pakli ano, rozsoudit. O nic víc tu nejde, než o hledání pravdy, práva, spravedlnosti, v čemž jsme jistě všichni zajedno.

Ovšem že nejsme, jak je přirozené u nás všude, kde se počíná hrát vysoká zatemňovací politická hra. Tak daleko došlo toto zatemňování, že po rozvíření přibylavské tragedie volal se s jednoho břehu k odpovědnosti Michal Mareš a »všichni velkovýrobci gestapismu«, který prý mají tady v nejhorší podobě. Této smečce, tak bylo napsáno, není žádný prostředek dosti špatný, aby zdiskreditovala národní odboj.

Tento pokřik byl zdvižen proto, že byla odhalena Česká Kamenice a jiná neřádstva, že byl odhalen Charous a jiné stvůry, které nutily nevinné občany jist své vlastní výkaly, a že byly mezi těmito zločinci také osoky, které se vloudily do řad partyzánů. Čili, máme-li ještě zdravý rozum, chápeme tento pokřik tak, že není ovšem možno soudit partyzána dr. Grňu pro vraždu a proto nelze soudit ani partyzány, kteří se vraždy vskutku dopustili, neboť tím by byl zdiskreditován, náš národní odboj.

Je opravdu únavné připomínat, o jak nesmyslné směšování naprosto nešourodých pojmů jde v této nepěkné hře. Truhlář Josef Novák nemůže být vinen a tedy ani souzen, protože truhlář František Novák je občan nad jakoukoliv pochybnost frádny. Kdyby za tebou v normálním lidském styku kdokoliv přišel s touto logikou, sáhneš mu na čelo, snaže se vyhmatat mohutnou poruchu, která postihla jeho mozek. Ale jakmile se stane taková logika vysokou politickou hrou, rázem stojí u nás za to, aby se o ní nejenom vůbec uvažovalo, ale aby se dokonce zatínaly pěsti a aby tomu, kdo neví, oč tu jde, bylo zamlčováno především to, že vůbec neběží o reakci zdvihající hlavu, nýbrž o pouhé hledání pravdy, ovšem způsobem méně nemotorným, než se stalo v Kutné Hoře. Nedošli jsme snad tak daleko, abychom věřili, že existuje byt jediný stav, jediné povolání, třebaš sebe vznešenější a sebe ušlechtlejší, které by už samo o sobě zholo vylučovalo páchnání zlých skutků a tedy i jejich soudní stihání. Došli jsme však tak daleko, že se to na jednom břehu neostyšně předstírá. Pravda, jednou bude provětráno toto dusné ovzduší. Ale kolik jedovatého vzduchu se ještě nadýcháme!

*Edvard Valenta*

## poznámky

### Stálost našich stranických poměrů

Sjeli se v Praze mladí členové čs. strany lidové. Praha je upřímně přivítala a podívovala se, kolik jich je. Zarytý straník, který se dává poučovat jen svým stranickým tiskem a není náhodou členem strany lidové, byl zmaten. Domníval se, že v této straně jsou jen dědečkové a babičky.

Komunistická strana si svolala »všeplenární« (krásné slovo) schůzi na Staroměstské nám. Nevěšili se všichni na toto historické prostranství. Bylo jich mnoho. Zarytý straník, který se dává poučovat jen svým stranickým tiskem a není náhodou komunistou, byl zmaten. Kde se jen těch komunistů nabralo?

Národní socialisté pořádali sjezd na oslavu své padesátky. Průvod šel sedm hodin. Nekonečné řady studentů, mládeže, žen, venkovského lidu. To přece nejsou jen samí kolaboranti, jak se stále domníval zarytý straník, který se dává poučovat jen svým stranickým tiskem a není náhodou národní socialista. Jak je to možné, že jich je tolik?

Sociální demokraté budou mít příležitost oslavit padesátku Práva lidu, a za rok sedmdesátku své strany. Uspořádají sjezd, přijede množství členů a jejich průvod bude jistě hodně veliký. A budou v něm mladí, staří, vojáci, dělníci, zemědělci, úředníci. Zarytý straník, který... a není náhodou sociálním demokratem, bude zmaten. To jich je tolik?

A máme pohromadě Národní frontu. Každý člen z této čtveřice se dívá na zbývající a posilován svým tiskem, věří v úpadek těch ostatních stran a ve velký vzrůst své strany. Ale nějak mu to nejde do počtu, uvidí-li jejich oslavy nebo průvody. V aranžování slavností a průvodů jsme mistry, natahovat se dovedeme, jen což. Ale musíme si uvědomit, že stálost stranických poměrů při naší volební soustavě je znakem našich politických poměrů. I když přitom přijdeme o velkolepou podívanou, musíme se smířit s faktem, že u nás nebude překvapujících změn. Nestane se, aby mezi námi vyrostl nějaký Hitler nebo Henlein. A smíříme se s tím rádi, neboť pěkná podívaná zůstane jen podívaním, následky nebývají už tak vábívé.

Komunisté zůstanou největší stranou, jako jí zůstali za první republiky agrárníci (po rozpadu sociální demokracie roku 1920). Ať se nám to líbí nebo nelíbí, naučili se komunisté mnohemu u agrárníků. Dovedli si vybrat posice, z kterých je jen bez největšího úsilí nikdo nevyzrune. Budou se zuby nehty držet v ministerstvu vnitra, v ministerstvu zemědělství, podrží si vliv v ÚRO. Ztratí-li v příštích volbách i deset mandátů, nic se nestane. Oni sice říkají, že získají další, v programu mají 51 procent. Ale ani sami tomu nevěří.

Získá-li sociální demokracie deset mandátů, nic se nestane. A výkyvy nahoru nebo dolů u národních socialistů a lidovců nebudou mít vliv na další vývoj poměrů politických u nás. Všechny strany hlásají, že jejich strana to vyhraje, budou této víře obětovat těžce nastrádané miliony na letáky s propagací před volbami. Vše marné, musela by přijít zase nějaká třetí revoluce, aby zvrátila dosavadní politické složení naší Národní fronty.

Spekuluje se, že by mohli komunisté hodně ztratit. Kdo trochu pozorně sledoval výsledky parlamentních voleb v letech 1920, 1925, 1929 a 1935, může téměř stopovat stálost našich stranických poměrů. Několik mandátů přírůstek nebo ztráta nezvrátila posice, které si strany získaly. To již na Slovensku to bylo jiné, tam běží vlastně o jakousi politickou pubertu, na kterou se musíme dívat shovívavě. My musíme mít radost, že ani naši komunisté nennikli vlivům, které formují tvář našeho politického života. Nemůžeme si přát, aby se dostali do opozice. To, že jsou v Národní frontě, prospívá nejen jim, ale i nekomunistům. Jejich partneři jim nedovolí, aby zašli na pole neoraná a tam vyváděli podle libosti. I když se někdy jedni i druhí tváří kysele, nakonec nutnost vzájemného soužití je donucuje, aby se aspoň maličko usmívali.

Nečekejme tedy žádných převratů. Nečekejme ovšem, že se si to snad některá strana Národní fronty uvědomí tak dalece, aby resignovala a čekala, co bude, když nic nebude. Aktivnost je znakem politické činnosti a bylo by nepřirozené chtít na našich politických stranách, aby přestaly věřit, že to bude jejich strana, která ostatní porazí. Pokud tato víra zůstane skutečnou vírou a nestane se vyznáním fanatiků, udržíme si stálost svých politických poměrů. Jen ještě trochu slušnosti a několik dalších čtností jim přejme. Ono se nám to již vyplatilo, že naše často tak šedivá demokracie se nepřonevřela svým ideálům a neposkytovala různým diktátorům příležitost podívovat se gestům, která nejsou v povaze našeho národa.

Kdyby si tuto stálost našich politických poměrů uvědomily všechny čtyři strany naší Národní fronty, dostali bychom se kupředu rychleji než nyní, kdy se falešně očekávají nápadné změny a odkládá se řešení mnohých velmi naléhavých záležitostí jen proto, aby volby tyto změny přinesly. Nepřinesou. Proto klid, víc pracovat a méně agitovat, víc jednat a méně myslet na volby. Nejsme milovníky gest. A nemáme se zač stydět. Jaroslav P. Blažek

### Muž z ulice se zlobí

Stalo se v posledních čtrnácti dnech skoro pravidlem, že v kteroukoli hodinu denní vidíme před ústředními budovami našich dvou největších politických stran živé debatující hloučky lidí. Sečteme-li počet účastníků těch rozpořídávaných a mnohdy i rozkřídčených hlouček, vidíme, že je to stohlavý zástup, který argumentuje, rozčuluje se, vykřikuje a proklamuje.

Muž z ulice, nárožní muž, zde rozvíjí ráno, v poledne i večer svým vlastním jazykem různé útoky, nařčení, podezření, která vedle článků o jednotě, vedle projevů důvěry ve spolupráci, vedle víry ve splnění budovatelešského plánu, se objevuje v novinách. A nejsou to pravděpodobně pouze tyto články které ho k tomu vedou. Musí zde být ještě něco jiného, co rozjítuje mysl, rozvazuje jazyky a přivádí ho na prostranství před budovami politických stran, mající vzhled roz-

bouřené hladiny veřejného života. Nárožní muž z ulice, stojící v těchto místech a lákající k sobě v hodinách, kdy většina lidí je zaměstnána, další a další účastníky debaty, má zde pravděpodobně své poslání a úkol, ke kterému je záměrně veden nejenom novinami, ale i z jiných míst. Tento »poučený« muž z ulice, který, jak se už stalo, když nedostávala slova, použil k »vykladu« rukou, je pravým opakem snahy Národní fronty o zařízení klidného vývoje republiky. Tento rozkácný nárožní muž z ulice, vášnivě debatující v deset, dvanáct, patnáct i sedmáct hodin na ulicích, je podivnou ilustrací k oficiálnímu prohlášení jednoty a zdůrazňování slušnosti, klidu a rozvahy při vedení politického boje, bez kterého se neobejde žádná demokracie.

Tento nárožní muž není však jediným mužem z ulice. Denně kolem něho přechází, projíždí a spěchá tisíce jiných mužů a žen ulice. Je to dav, jdoucí do práce, jsou to desítky řidičů vozů elektrických drah, kteří několikrát denně projíždějí okolo debatujících zástupů na nárožích a ulicích, plnice tak svou pracovní povinnost. Většina těchto skutečných mužů a žen z ulice nikdy neopomíná vyslovit svůj soud o nárožním muži z ulice. Jejich soud je přísný. Muž z ulice zavrhuje nárožního muže z ulice. Muž z ulice je s ním nespokojen. Muž z ulice mluví, sám uprostřed práce, o nedostatku pracovních sil. Muž z ulice myslí na to, že úspěch žní, úspěch dvouletého plánu, úspěch, klid a pořádek jeho života nesmějí být ohrožovány zanedbáváním a vyhýbáním se práci. Muž z ulice přemýšlí o nedostatku pracovních sil, projevujícím se skoro ve všech oborech a s tohoto hlediska nejenom posuzuje, ale i odsuzuje počínání nárožního muže z ulice, kterého považuje ne za posilu, ale slabinu politických stran.

J. K.

## Organisace

Jedním z hlavních rysů vývoje je stále větší závislost jedněch na druhých: jednotlivců, národů i celých pevnin. Bylo by to možno dokázat snad na všem, na čem spočine náš zrak. Kousek chleba? Obili na chléb kdysi vyrostlo za humny; obili semlel nedaleký mlýn; ohleb zadelala zpodně, která ohleb také upekla. Jen sůl byla odněkud zdaleka. — Dnes sedlák sije a sklízí žito, ale chléb většinou kupuje od pekaře. Byl by to velmi složitý diagram, který by znázornil, kolik lidí na polích, ve skladištích, na dráze, ve mlýnech, za volantem, v pekárnách a obchodech, u různých strojů a v kancelářích se dohromady zasloužilo o kousek našeho chleba. To žito vyrostlo na polích, kde pracovaly sečí i žací stroje. Tyto stroje jsou výsledkem spolupráce bezpočtu lidí. Podobně je tomu s umělými hnojivými, která si sedlák přivezl z města. — A což kdyby měj někdo vypsat, kolik mozků a rukou se musilo nějak sejit, aby z toho byla docela obyčejná tužka! V obyčejné sírce je obsažena spolupráce několika zemí; což teprve rozhlásový přijímač nebo psací stroj! Kolik lidských koleček v dolech a na přehradách, v kancelářích a dílnách, v butích a železárnách musilo a musí zapadát přesně do sebe, aby přijela docela obyčejná tramvaj! Tato stále rostoucí závislost jedněch na druhých vede k stále větší složitosti života společnosti. Také k tomu, že přibývá nejen závislostí, ale také třech ploch. Stále větší význam má to, co je obsaženo ve slově: organisace. Čímž se rozumí síla, dovednost, nutnost, potřeba dostat dohromady všechny věci a lidi, jak k sobě patří.

Stále více záleží na organisaci, která zprostředkuje mezi spotřebou a výrobou. Kdyby záleželo jen na technické. Ale záleží jen na technice. Záleží na organisaci, která má dát dohromady vše, co k sobě patří. Výrobu a spotřebu a vše, co je mezi tím. Že vždy nejsou nesnáze u výroby. V možnosti vyrobit to, co lidé potřebují, je vidět také to, že u nás v leckterém zboží polovinu, ne-li více platíme ne za výrobu, ale za distribuci, za onu složitost, která je mezi tím, kdo vyrábí a tím, kdo kupuje. Pouť obyčejného vajčka nebo docela obyčejné okurky už dávno není tak jednoduchá, jak bývala. A také tato pouť není laciná.

Není to žádný objev, že v životě lidstva stále více záleží na organisaci. Nesnáze je v tom, že je velmi obtížné najít organisaci takovou, která by nejlépe s nejmenšími ztrátami nejvíce prospívala. Což vždy nebývá. V závodech je nezdravý poměr mezi počtem dělníků a úředníků. Ve výrobě je nezdravý poměr mezi t. zv. vydáním produktivním a t. zv. neproduktivním. A zatím co ze všech stran slyšíme stížnosti: nemáme lidí — rostou úřady a instituce, které si všimají hlavně organisace. Školy a živnostníci, podniky i národní výroby a jiní a jiní si stěžují na přemíru papírů, které musí vyplňovat. Po válce se událo u nás mnohé, co svědčí o tom, že český národ má své schopnosti organisací. Mnohé bolesti a nesnáze ne-

mohou zakrýt skutečnost, že leckde jsme projevili značné schopnosti organisací. Což neznamená nevidět jiné nebezpečí: organisaci pro organisaci, organisaci samoučelnou, která se míjí svým nejvlastnějším účelem. Není snadné ve spleti a houští zájmů a závislostí najít nejlepší druh a způsob organisace; už také ne proto, že tu rozhoduje také složitost vlivů a zájmů politických a stranických. Je potřeba stále více dbát, aby organisace nebyla něčím, co nespojuje, ale co spíše rozděluje a odcizuje. Je potřeba dbát, aby organizační aparát se nám nerozrůstal nad zdravou míru, aby nedusil to, co má podporovat. Dobrá organisace je stále nutnější a potřebnější. Bude stále složitější a větší. Je to s ní jako s politickými stranami; jsou nutné, ale mohou být lepší než jsou.

V. G.

## Volební právo nezletilých

Naše občanské právo, majíc na zřeteli nezralost a nezkušenost mládeže, přiznává jí plná práva a plnou odpovědnost teprve po dokonání 21. roku. Naproti tomu volební právo se dává mládeži od 18. roku. To znamená, že osobu, která není ještě plně odpovědná za svá rozhodování a činy, takže v zájmu veřejném i svém vlastním musí být chráněna a spravována jinou osobou odpovědnou, tuto osobu nutíme, aby také »z ní vycházela veskerá moc«, aby udávala směr, kterým se má brát národ a stát, aby určovala složení nejvyššího orgánu státní správy.

Vzhledem k tomu, že se připravuje nová ústava a reforma volebního řádu, vzhledem i k tomu, že na jaře budou pravděpodobně konány nové volby, je nejvíc na čase, aby tato věc byla demokraticky prodiskutována. Kde kdo je přesvědčen, že tento rozpor nutno odstranit buď snížením hranice zletilosti na 18. rok, nebo zvýšením věku volitelů na 21. rok. Zdá se však, že hovořit veřejně o této věci je tabu, že je to něco, co už bylo kdesi usmlouváno a hlesní se tím hýbat. Mýlím-li se, pak prosím poslance různých stran, aby mně a mnohým jiným tento dojem vyvrátili tím, že otevřeně vyloží své názory v té věci a uvedou své důvody. Takto rozumím demokracii u nás dvojnásobně. Smad se ozvou i jiní občané, které tímto prosím, aby nenechali tuto důležitou otázku zapadnout.

Pokud mne se týče, dívám se na věc jako vychovatel. Vim, jak mladý člověk v 18 i více letech je doslova nes v új, jak podlehá náladám a vlivům svého okolí, svých učitelů, vůdců, Biologové potvrdí, jak všechen organismus je ještě ve vývoji a jak nehotový je člověk do 21 let i po stránce duševní. Jak neodpovědné je proto svěřovat nejdůležitější věci ve státě a v národě lidem nehotovým, bez rozhledu a zkušenosti. Jen demagog to může popřít. Při posledních volbách přicházeli ke mně mladí lidé obojího pohlaví a jestliže nebyli již fanatickými členy některé strany, dotazovali se mne na radu, koho volit a doznavši svoji bezradnost a svůj zmatek. Jak snadno jsem mohl využít svého vlivu, kdybych byl straníkem! Avšak kolik mladých lidí ve věku mezi 18—21 lety nepodlehne pouhé propagandě, ne vždycky dost svědomilí?

Přemysl Pitter

## SNB a strany

Dnem osvobození byl nově jmenovaný SNB zbaven dosavadní t. zv. nepolitičnosti, t. j. byla mu přiznána všechna práva občanů, která byla dosavadním bezpečnostním sborům odírána, totiž aktivní a pasivní volební právo, jakož i právo organisovat se v politických stranách, i odborově. Bylo to přijato se zadostiučiněním, ba přímo s nadšením. Odborově jsou dnes organisováni snad všichni příslušníci SNB, nebo alespoň velká většina. Značná část příslušníků SNB vstoupila do politických stran a získala tam určité posice (ne vždy ku prospěchu služby). Pohotoví a čilí straníci dovedli také ihned svého členství ve straně důkladně využít ve svůj osobní prospěch.

Avšak značná část příslušníků SNB zůstala mimo politické strany. Učinili tak většinou z důvodů čistě služebních; chtěli totiž zůstat nestrannými, nadstraníckými i v pravém slova smyslu, jak toho vyžaduje zvláštní charakter služby SNB. (Snad také proto, že nepotřebovali se ukryt pod křídly vlivné své strany, před následky svého dřívějšího počínání.) Zdálo by se, že to nikoho nemůže bolet a že je to tak v pořádku. Neboť nestranným, poctivým výkonem služby takovýchto SNB se nikomu v národě neděje škoda. Avšak podle mínění některých lidí (a v neposlední řadě též vyšších představitelů SNB) to není tak docela v pořádku.

Vyprávěl mi o tom nedávno jeden člen SNB, legionář a člověk »zatížený minulostí«: »Nám, neorganisovaným, je záživáno, že stojíme mimo strany. Vytyká se nám, že jsme reakcionáři, zastánci starého byrokratického systému a proto

lidé méně spolehliví. Dokonce nás nazývají prospěcháři(!). Prý pořád čekáme, «až jak to dopadne», abychom mohli pak těžit ze situace. Nejzajímavější na tom je to, že takové výtky nám mnohdy činí lidé, kteří sami již «vytěžili ze situace» co se jen dalo, právě z titulu, že se stali «čas straníky.»

«Jak tomu rozumět?» táže se. Jsou potom všichni naši významní mužové, stojící nad stranami, také «prospěcháři»? Není, myslím, žádným hrdinstvím vstoupit do politické strany, třebaš bez přesvědčení, a mít z toho prospěch. SNB má sloužit všem, nestranně a poctivě. Toto je zdůrazňováno v tisku všech stran. Zajisté by se všichni organizovali politicky. Musela by však zde být naprostá smášenivost jedné k druhým, nikoliv jen ve SNB samém, nýbrž vůbec ve společnosti. Té zatím u nás není. Zatím stranici — zejména na venkově — pokládají příslušníky jiných stran přímo za své nepřátele. Nedovede si nikdo představit, jak může v takových poměrech vypadat výkon služby politicky organizovaného orgánu SNB. Výňatky ani ve vlastní straně nemá na různých úřadech takový člen SNB, nechce-li se stát nástrojem stranické politiky.

«Proč tedy tak záleží některým lidem na tom, aby členové SNB byli politicky organizováni?» táže se dále. Domnívají se, že i kdyby byl některý z těchto neorganizovaných ve svém nitru «reakcionářem a cítelem starého byrokratického systému», že vstupem do strany se ihned jako zárukou změny? Či člověk, stojící mimo politickou stranu, nemůže být řádným občanem a vlastencem? Máme přece svobodu smýšlení. Tak jako je svoboda náboženského vyznání. Stav «bez vyznání» má stejná práva jako náboženská vyznání zákonem uznaná. Snad to je tak i s politickým vyznáním. Či ne?

Zl.

## politika

Karel Taraba

### Fašismus na Slovensku?

II.

Řekli jsme posledně, jak přišli o své majetky ilegální pracovník-zahranitní voják, Slovák, který sloužil v armádě britské, desátník čs. jednotky ze západu a důstojník i rotný čs. jednotky východní. Dnes další případy lidí, kteří soudí, že přišli o svůj majetek jen proto, že jsou židovského původu:

#### 5. Partyzán

A. B. vlastní zemědělský majetek o výměře 43 ha v Tornale. Vrátil se z koncentračního tábora těžce nemocen, bez rodiny. Má od okresního národního výboru v Tornale osvědčení o politické, národní a státní spolehlivosti. Prokázal, že se hlásil v roce 1930 k národnosti židovské. Když Tornala byla obsazena Maďary, trpěl A. B. pod szalasiovským terorem. Zúčastnil se partyzánského odboje, což dokládá listinami.

Každému Němci a Maďarovi, který se aktivně zúčastnil odboje, příslušl podle zákona 50 ha z jeho půdy. V tornalském okrese bylo ponecháno 50 ha téměř bez výjimky všem Němcům a Maďarům, kteří nebyli odsouzeni pro protistátní činnost. Avšak panu A. B. zabavila konfiskační komise v Tornale na návrh místního národního výboru všechny majetky, jakožto zrádci a nepříteli slovenského i českého národa. Retribuční řízení nebylo ani navrženo, ani provedeno. Žádost o obnovu byla podána, náprava, pokud známo, dosud nebyla provedena.

#### 6. Účastnice povstání v Banské Bystrici

V obci Velké Janíkovce je majetek vdovy S. K., dnes šestapadesátiletá. Za povstání byla v Banské Bystrici, kde se dobrovolně přihlásila do odboje. Podle svých sil pomáhala při stravování partyzánů. Její jediný syn A. H., narozený roku 1912, absolvent slovenských škol, byl podle tvrzení generálního konsulátu v Jeruzalémě vojákem britské armády od srpna 1940 do dubna 1946. Dosáhl hodnosti četaře. Paní S. H. se hlásila ke slovenské národnosti jak roku 1930, tak i 1938. Slovenská národní rada jí majetek zkonfiskovala jako majetek Němky. Majetek má výměru 10 (deset) ha.

V téže obci je majetek jiného občana židovského původu o výměře 50 ha a dvou dalších po asi 25 ha. Všechny tyto majetky byly zabaveny anebo jsou navrženy ke kon-

fiskaci. V téže obci je statek o výměře asi 250 maďarských jiter, který patří bývalému členu státní rady „Slovenského štátu“ p. Kovalíkovi. Tento majetek nebyl ani konfiskován, ani k zabavení navržen. Pan Kovalík má v Perkovicích u Nítry dalších 800 maďarských jiter, jež pronajal trenčinskému cukrovaru.

#### 7. Státní zaměstnanec

Ve Velkých Ripňanech je majetek A. a L. T. a S. G., dohromady 9 (devět) katastrálních jiter. Všichni zahynuli v koncentračních táborech. Dědicem je J. T., úředník pověřenectva pro výživu a zásobování. Majetek byl zkonfiskován, konfiskace potvrzena politickou komisí.

(Podivně. Buď ten člověk je po právu státním zaměstnancem — je spolehlivý ve smyslu státním a národním — pak nelze majetek konfiskovat. Anebo spolehlivý není — jak tedy může být úředníkem na pověřenectvu?)

#### 8. „Chyťte zloděje“

Ve Varině, okra. Žilina, žil za první republiky občan J. K. spolu se svým bratrem K. K.; zdědili majetek v Bárci, okres Košice. Oba jsou po právní stránce nezávěstní: nevrátili se po deportaci. Místní národní výbor v Bárci navrhl konfiskaci majetku s odůvodněním, že K. K. byl zakládajícím členem stran „Magyar élet párt“ a „Egyesült magyar párt“. Podkladem k tomu bylo hlášení stanice národní bezpečnosti v Bárci, která zapsala udání občanů, z nichž ani jeden po dlouhých roky v Bárci ani nežil, ani nebyl.

K. K. nebyl Maďarem, naopak v roce 1926 byl mezi zakládajícími členy lidové strany v Bárci, jako jiní židé na Slovensku. (J. K. byl vždy členem sionistické organizace.) V roce 1928 odešel K. K. s manželkou do Českého Těšína. Tam žil jako lékárník až do roku 1942, kdy ho Němci, spolu s manželkou, odvezli do Polska, kde oba gestapo zastřelilo. Jejich dcera K. K. maďarsky vůbec neumí.

Opatrovník nezvěstných J. D. v Košicích podal žádost o obnovu řízení. K žádosti přiložil zejména dva doklady: První prokazuje, že J. K. ve Varině a K. K. v Českém Těšíně byli vždy spolehlivými a věrnými čs. občany. A druhý doklad svědčí o tom, že nikoliv oba jmenovaní, nýbrž právě ti občané obce Bárca, kteří to o nich orgánům národní bezpečnosti tvrdili, byli zakladateli a vedoucími kandidáty stran „Magyar élet párt“ a „Egyesült magyar párt“.

#### 9. Komunální pracovník

V Rokytníku, okres Feleďince, je majetek bratří A. a J. S. Výměra: po 85 ha. A. S. zahynul v koncentračním táboře a zanechal sirotka, nepinoletou J. S. Ta v roce 1930 svou národnost pochopitelně neprojevil. Je spolehlivý čs. občan. J. S. byl za první republiky významným komunálním pracovníkem v Rimavské Sobotě, což doložil potvrzeními téměř všech rimavskosobotských veřejných činitelů z dob první republiky. V roce 1930 se hlásil k židovské národnosti, v letech 1938 až 1940 nebyl sčítán, ježto kraj byl obsazen Maďary.

Předsednictvo Slovenské národní rady zkonfiskovalo oba majetky jako majetky Maďarů; oběma bylo ponecháno po 50 ha. Žádost o obnovu projednala politická komise s tímto výsledkem: Konfiskace se potvrzuje. Pověřenectvu pro zemědělství se ukládá, aby zpraveno konfiskační komisí v tom smyslu, aby uvažovala i o konfiskaci zbylých 50 ha, jež předsednictvo Slovenské národní rady ponechalo panu J. S. Zároveň se konfiskační komisí ukládá, aby zabavila i zbylých 50 ha majetku p. A. S., jež byly ponehány dědicům J. S.

10. Musíš pozemek prodat — pak teprve bude jednáno o zrušení konfiskace

V Lehotě u Nítry je majetek sourozenců A. a A. H.; každému z nich patří 42 ha půdy. Oba jsou odchovanci slovenských škol. V roce 1930 se hlásili k národnosti židovské, v roce 1938 k národnosti slovenské. Jsou výkonnými rolníky, žijí od svého narození na vesnici, v dobré shodě s místním obyvatelstvem.

Jejich majetek byl zkonfiskován konfiskační komisí v Nitre jako majetek Maďarů, aniž o tom vlastníci věděli. Když se to dověděli, podali žádost o obnovu řízení. Připojili všechny nutné doklady, zejména potvrzení o sčítání lidu po národnosti stranice, vysvědčení o státní a národní spolehlivosti, doklad o státním občanství a prohlášení místních občanů strany slobody a demokratické strany o tom, že je obecně známo, že jejich obcovacím jazykem je slovenština.

Politická komise nejdříve konfiskaci potvrdila, ježto ně-

kolik občanů podalo neúřední cestou oznámení, že jde o Maďary, asociální živly atd. Když pak bylo doloženo, že značná část podpisů na tomto podání byla poskytnuta jen na nátlak, proti vůli podpisujících, a když čelný funkcionář oblastní odbojové organizace prohlásil, že podání nepodepsal, ač se tam jeho jméno objevilo, jednala politická komise o věci znovu.

I vydala toto vzorné usnesení: Vlastníci se vyzývají, aby svůj majetek odprodali za „přídělovou cenu“, t. j. za výnos dvou ročních úrod. Odprodali těm osobám, které, určí místní rolnická komise. Až vlastníci předloží smlouvy, jimiž prokáží, že tento příkaz provedli, bude teprve o konfiskaci jednáno. — O otázkách, co se stane s budovami a kdo uhradí dluhy, na majetku váznoucí, rozhodnuto nebylo.

Komunistická strana Slovenska dala svým členům příkaz, a ti ho veřejně opakovali, že vlastníci musí přijmout placení v patnácti ročních splátkách. Nedohodnou-li se s nimi vlastníci ve smyslu tohoto příkazu, bude jejich majetek bez dalšího jednaní obsazen.

Mnozí se připady, kdy konfiskační nebo politická komise ukládá vlastníkům zcela protiprávně, aby odprodali svou půdu místním uchazečům za přídělovou cenu. Mnozí se připady, v nichž je místním rolnickým komisím protiprávně dáváno právo, aby určily uchazeče. Mnozí se připady, kdy výkonní zemědělci jsou zbavováni půdy, jež je jediným zdrojem jejich příjmů. Podstatnou částí obětí jsou občané židovského původu.

Uvedli jsme deset typických případů. Všechny se opírají o doklady. Je možné, že některý doklad se po prověření ukáže nedostatečným. Je rovněž možné, že při šetření vyjdou najevu okolnosti, které z dokladů nejsou zřejmé. Avšak je třeba šetření řádného, a to činiteli, kteří nemají zájmu na výsledcích šetření.

Uvedli jsme jen deset příkladů. Na ukázkou. Ústřední svaz židovských náboženských obcí má ve svých spisech několik set takových případů. Nepochybně o tom, že je dá příslušným úřadům rád ke studiu. Tých několik set případů je tak doloženo, že jen zlomek z nich se může ukázat nesprávnou stížností. Dokladů je příliš mnoho; všichni postižení jsou židovského původu. Již proto se musí stát, který nechce na sobě nechat ani stín fašistického opatření, postarat o řádné prověření těchto stížností.

## Boj dvou stran o zemědělské voliče

Proč došlo po osvobození k opětné persekuci? Důvod je jasný: boj obou velkých slovenských stran o zemědělské voličstvo.

Proč se Židé nebránili? Bránili se, dva roky se již bránili. Na všechny intervence odpovídá demokratická strana, že je přece stranou, usilující o demokracii. Strana komunistická praví, že je přece stranou, usilující o pokrok. Obě strany poukazují na svá četná ideologická prohlášení proti antisemitismu. Při tom zůstávají židovské majetky nejtvanějším prostředkem k uspokojení straníků. Je mnoho obcí, kde byly zabaveny malé pozemky židů, persekovaných za války, a kde se nikdo ani nedotkl velkých majetků bývalých (opravdu vždy bývalých?) gardistů.

## O národnost rozhoduje jazyk, užívaný v rodině

Český čtenář narazil při čtení o jednotlivých případech na neznámé pojmy. Kdo to všechno jsou, ty komise politická, konfiskační, rolnická?

Zde výtah z výkladu bratislavského právníka:

„První nařízení o urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jako i zrádců a nepřátel slovenského národa bylo vydáno ještě v Košicích pod číslem 4/45 ze dne 27. února 1945; celé jeho koncepte vykazuje znaky revolučnosti, čímž s legislativního hlediska možno rozumět rámcovitost, neúplnost a nevyjasněnost právních pojmů. Toto nařízení nabývalo postupně platnosti podle toho, jak rychle postupovalo osvobození od východu na západ. Na některých místech, především na východním Slovensku, byla provedena konfiskace spontánně. Stalo se tak zejména u těch majetků, jichž vlastníci uprchli před příchodem fronty.

Když pak byla osvobozena celá republika, bylo vydáno nové nařízení pod číslem 104/45 ze dne 23. srpna, uveřejněné 7. září 1945 ve sbírce nařízení Slovenské národní rady. — Toto nové nařízení není o nic dokonalejší, ani přesnější, má však další ustanovení, týkající se přidělu půdy a má bližší

ustanovení o povaze a o rozsahu zemědělské půdy, která spadá pod konfiskaci. V podstatě stanoví, že se konfiskuje majetek všech osob německé národnosti, dále všech osob maďarské národnosti, pokud neměly 1. listopadu 1938 československou státní příslušnost a ponechává osobám maďarské národnosti, které tuto příslušnost měly, půdu do 50 ha. Konfiskuje se též zemědělský majetek zrádců a nepřátel slovenského národa, bez ohledu na národnost.

Pro posouzení příslušnosti k německé nebo maďarské národnosti jest podle tohoto nařízení rozhodujícím zejména jazyk, užívaný v rodinném styku, nebo příslušnost k maďarské nebo německé politické straně po 29. září 1938, nebo k přiznání národnosti při některém sčítání lidu po roku 1929.

O tom, které osoby třeba považovati za takové, jejichž majetek podléhá konfiskaci, rozhodne předsednictvo SNR na návrh pověřenectva pro zemědělství a pozemkovou reformu, podaný v dohodě s pověřenectvem vnitra.

Budiž zde hned řečeno, že tímto ustanovením byl položen základ pro nejširší zneužití tohoto nařízení proti všem osobám, o kterých se dá nebo dalo tvrdit, že v rodinném styku hovoří jinak, než slovensky nebo česky; zavádí dosud nevídanou novotu, že se národnost jednotlivce neposuzuje podle přesně stanovených a v našem zřízení obvyklých znaků. Desud byla — a je i nadále — považována za Němce nebo Maďara ta osoba, která se k této národnosti hlásí buď při sčítání lidu nebo příslušenstvím k německé nebo maďarské politické straně, anebo jinou deklarací, která o její národnosti nepřipouští pochybnosti.

Co je to, jazyk užívaný v rodinném styku? Je to jazyk používaný výlučně ve styku s rodinnými příslušníky? Či stačí, když občas promluvíme tímto jazykem se svým dědem, nebo babičkou, kteří neumí jinou řeč, než maďarsky nebo německy? Či je to řeč, kterou mluvíme se svým synem, který už neumí jinak než slovensky, nebo česky?

Nebylo by třeba zabývat se tímto výkladem tak důkladně, kdyby právě toto ustanovení nebylo příčinou, že se jeho pomocí na Slovensku zkonfiskoval téměř celý zemědělský majetek, patřící občanům židovského původu.

## „Mluvil s kuchařkou maďarsky“

Je známo, že Židé povětšinou znali a znají všechny tři jazyky, které byly na Slovensku užívány. Vedlo by příliš daleko, šířit se o důvodech, proč tomu tak je. Zárucující většina Židů na Slovensku hlásila se při sčítáních lidu roku 1930, 1938 a 1940 k národnosti židovské, české nebo slovenské. Roku 1940 se už ex lege musili hlásit k národnosti židovské. Při provádění nařízení o konfiskaci nebyl téměř nikdy vzat zřetel na to, k jaké národnosti se žid přihlásil, ba naopak nevědilo, že se hlásil v národnosti slovenské, stejně jako nevědilo, že bojoval v zahraniční armádě, že se zúčastnil aktivně povstání, nebo že zahynul v koncentračním táboře. Vyskytly se případy, že se použilo za záminku pro konfiskaci, že jistý vlastník rozprávěl se svou kuchařkou maďarsky, nebo že se někdy roku 1926 osepil maďarsky za zaměstnanice a podobně.

Není třeba zvlášť zdůrazňovat, že ustanovení o obcovacím jazyku je namířeno téměř výhradně proti Židům.

U Maďarů a Němců je věc jasná. Ať hovořili ve své domácnosti jakýmkoliv jazykem, deklarovali se při sčítání lidu za Maďary nebo Němce. U zrádců je věc natolik jasná, že musela být splněna skutková podstata § 4 nař. 50/45, takže kritérium obcovacího jazyka zůstalo vyhrazeno pro posouzení národnosti jen pro ty osoby, u kterých sice nejsou dány předpoklady jiné, ale kde politické úmysly potřebují ventil.

Dalo by se namítnout, že se proti těmto nešvarům dá účinně brojit během konfiskačního řízení, že lze prokázat, že podmínky konfiskace nejsou dány: odvoláním na jiné, objektivnější znaky, podávající důkaz o národnosti, jako na př. osvědčení a sčítání lidu, partyzánská legitimace, vojenský doklad o službě v zahraniční armádě, dlouholetá činnost v státotvorných organizacích, různá potvrzení o vynikající činnosti ve prospěch Československé republiky doma a v zahraničí atd.

## Bez dokladů...

Leč podávání takového důkazu již nařízení samo vylučuje. Postup při tak zv. konfiskačním řízení, které ovšem vůbec není řízením podle našich pojmů správního práva, je asi tento:

Místní národní výbor v obci, kde majetek leží, vyplnil návrh na konfiskaci, případně jej nevyplnil. Vepsal na první stranu návrhu i jméno vlastníka, nebo domnělého vlastníka. Jelikož za „slovenského státu“ nastaly často změny a židovský majetek byl předepsán buď na státní pozemkový úřad, nebo na třetí osobu, vepsal na první stranu jako vlastníka všechny osoby, ať fyzické nebo právnické, které by vlastníky mohly být. Výpis z pozemkové knihy nebo jiný důkaz o vlastnictví nebylo třeba přikládat.

V rubrice k tomu určené byl vlastník označen za Maďara, nebo za Němce, nebo za zrádce, podle toho, jak držitelé moci v obci uznali za vhodné. Ani o tom nebylo třeba přiložit doklad.

Na druhé straně návrhu napsalo se a píše se „odůvodnění“ návrhu, na př. (uvádím časté případy): Na půdě nepracuje, zemřel, byl to žid, je to židovský Maďar, mluvil maďarsky (německy), nechoval se dobře k dělníkům a deputátníkům. Ještě podpis a razítko a návrh je hotov! Vložky tohoto návrhu, které mají obsahovat osobní popis vlastníka pro určení jeho národnosti a příslušnosti se ve většině případů vyplňují: neznámé.

Tento návrh se zasílal na pověřenectvo pro zemědělství a pozemkovou reformu, kde zasedala komise, složená z úředníků tohoto pověřenectva a pověřenectva pro vnitro.

V době, kdy bylo v platnosti nařízení 104 a rozhodovala ještě Slovenská národní rada, tato komise měla za úkol předkládat konfiskační návrhy předsednictvu rady s návrhem na konfiskaci, nebo na vypuštění z konfiskace. Počet zástupců obou pověřenectev byl stejný. Budiž zde řečeno, že zástupci pověřenectva pro vnitro, tehdy v rukou KSS, přišli do této komise s velmi přísným příkazem: konfiskovat všechno!

Z počátku se předkládaly spisy postupně na předsednictvo Slovenské národní rady, aniž se něco v neúplných návrzích doplnilo, nebo prověřilo. Kromě několika málo případů, kde se vlastník o věci dověděl a všemožným způsobem se snažil uvést věc na pravou míru.

Tato komise po prvé s velkým úspěchem používala ustanovení o obcovacím jazyku; zejména u úředníků pro vnitro platila nevyvratitelná domněnka, že každý žid používal v domácnosti jazyk maďarský nebo německý; spisy byly šmahem předkládány s návrhem na konfiskaci.

## Předvolební kampaň se začíná

Předsednictvo SNR svěřilo původně tuto agendu zkušeným úředníkům, kteří samozřejmě nemohli rozhodovat o neúplném návrhu a začali u jednotlivých případů s šetřením. Leč čas kvapil, blížil se rok 1946, nastal leden a únor. Byly již patrné náznaky předvolební kampaně. Při ní šlo, jak bylo viděti z tisku, o to, získat co nejvíce zemědělských hlasů.

Místopředsedou SNR byl tehdy poslanec Holdoš (KSS), který v tisku prohlásil, že výsledky konfiskačního řízení neuspokojují a že je třeba toto řízení urychlit ve smyslu nařízení. Změnila se praxe, šetření přestalo a komise u pověřenectva se podrobila směrnicím se shora vydaným. Postupovala takto: několik set spisů, najednou připravených na postoupení, bylo pořádkováno do seznamu, v kterém bylo uvedeno jméno vlastníka, jeho národnost podle návrhu MNV, přibližná výměra půdy a katastrální území. Spisy svázané motouzy a takto odneseny na SNR. — Předsednictvo jednalo o takto předložených případech téměř vždy jen hromadně. Ježto se tímto způsobem vyřídilo několik tisíc případů v nejkratší době, nestačila administrativa vydávat o tom včas ani písemná rozhodnutí.

V této době se stupňovala předvolební agitace a\* z KSS byla uveřejněna žádost o novelisaci nařízení 104/45, které nevyhovovalo, zejména pokud šlo o vyřizování a urychlení skončení konfiskačního řízení.

Bylo vydáno heslo:

**Konfiskaci bude provádět lid sám**

lidovými orgány k tomu ustanovenými. Lidu zemědělskému nadbíhala přirozeně i demokratická strana. Boj o hlasy na venkově skončil kodifikováním novely k nařízení číslo 104, která byla uveřejněna pod číslem 64/46 ze dne 14. května 1946 ve sbírce nařízení SNR.

Tímto nařízením se vymanilo konfiskační řízení z rukou administrativy. Bylo svěřeno zvláštní konfiskační komisi tohoto sestavení: předseda, jmenovaný Sborem pověřenců, dva zástupci pověřenectva pro zemědělství, dva zástupci pově-

řenečtva pro vnitro, všichni jako stálí členové pro celé Slovensko. V jednotlivých okresech: všichni členové rady ONV, jeden zástupce Jednotného svazu slovenských rolníků, Svazu slovenských partyzánů, Svazu vojáků slovenského povstání, Svazu protifašistických vězňů, Svazu zahraničních vojáků a okresní rolnické komise.

Tento heterogenní útvar, sestavený převážně z osob, které měly přímý zájem na získání půdy, byl tedy určen, aby rozhodoval o trestném vyvlastňování zemědělských majetků.

SNR po účinnosti tohoto nařízení postoupila všechny spisy těmto komisím k dalšímu jednání. Jak se dalo předvídat, tyto komise rozhodovaly skutečně politicky. Tímto pojmem rozumíme zde zanedbávání právních předpisů a rozhodování podle místní potřeby občanů. S hlediska židovských majitelů půdy byl výsledek katastrofální. Až na zcela nepatrné výjimky byly všechny návrhy, týkající se židovských vlastníků, bez jakéhokoliv šetření, vyřízeny kladně: půda byla zkonfiskována s platností od 1. března 1945, kterýmžto dnem nastávají účinky konfiskace podle nařízení, i když konfiskace byla vyslovena později.

V nařízení 64/46 není žádného ustanovení o tom, že by postižený měl právo nějakým způsobem se bránit nebo zasahovat do jednání. Co víc, nařízení vylučuje výslovně jakýkoliv opravný prostředek, i stížnost na nejvyšší správní soud. Není snad třeba se šitit zde o tom, že tímto ustanovením jsou porušeny nejpodstatnější zásady našeho správního práva a že celé nařízení je již proto neústavní.

V praxi vznikaly podivné situace. I když se nějaký vlastník náhodou dověděl o tom, že mu byl majetek zkonfiskován (mohl se o tom dovědět jen náhodou, poněvadž se mu rozhodnutí ani nedoručovalo, ani vyhlášením neoznamovalo), necht' toto rozhodnutí bylo zcela nespravedlivé, nebylo opravného prostředku. Postižení vlastníci podávali ovšem na všechna možná místa žádosti, námítky, petice, odvolání, stížnosti a domáhali se nápravy, předkládající doklady o tom, že nejsou osobami, kterým by mohl majetek býti zkonfiskován.

K tomu přistupuje ještě nejasnost a neurčitost, způsobená nevyřešenou otázkou maďarskou. Tím máme obraz o chaosu, který vznikl v konfiskační agendě. Dosud není úřadu, který by mohl právem zasáhnout a sjednat pořádek.

Pozemková reforma, takovými způsobem prováděná, je ovšem stále předmětem pozornosti dvou velkých politických stran, která každá, svým způsobem, těží ze situace.

## Národní fronta zasahuje

Slovenská národní fronta Slováků nemohla si nevšimnouti tohoto stavu. Musela se konečně vypořádati s nejistotou, která ohrožuje prakticky každého vlastníka půdy a zavádí na venkově poměry, které se mohou rozrůst ve velké nebezpečí pro hospodářskou základnu Slovenska.

Výsledkem jednání Národní fronty, o které se nejvíce zasazovala malá strana sociálně demokratická, bylo ustavení komise, sestávající ze zástupců všech čtyř slovenských stran. Této komisi byl uložen úkol, projednávat žádosti o obnovu, „pokud jsou opodstatněny“, a jednat na politickém základě o nápravě křivd, spáchaných na základě neústavního nařízení.

Tato politická komise nemá jic společného s právem. Řeší věci čistě mocensko-politicky.

Strana, která se nejvíce staví proti jakékoliv nápravě, je strana komunistická. I v případech naprosto jasných, kde není nejmenších pochyb o tom, že vlastník konfiskaci nepodléhá, váží mnohem více vůle dvou nebo tří místních straníků a tendence majetky nevracet, než potřeba právního řádu a právní jistoty. Komunistická strana je v této komisi naprosto neústupná. Ježto se rozhoduje nikoliv podle počtu hlasů, nýbrž na základě dohody stran, dochází k nedůstojným kompromisům.

Nelze na delší dobu udržet stav, kde se čistým násilím z ústředních míst strany přímo navádějí rolníci a farníci, ba i osoby, kterým nárok na přiděl nepřisluší, aby bez ohledu na právní stav prostě majetek obsadili, aby podle své číselné převahy stáli na svém a nutily vlastníky odejít, at má majetek již zkonfiskován, nebo ještě ne!! Potud bratislavský právník.

Člověku je až stydno, kolik bojů je někdy třeba za nejsamozřejmější požadavky.



To by snad stačilo. Umyslně jsme probrali jen křivdy, souvisící se zemědělským majetkem. Jsou i křivdy jiné, zdá se. O některých jednala zvláštní delegace ze Slovenska s předsedou vlády 17. března 1947. Předseda vlády prohlásil, že se zjedná náprava. Od března ještě neuplynula dlouhá doba — z Prahy je někdy do Bratislavy daleko. Daleko zvláště tehdy, je-li třeba úřednímu šimlu jet po všech cestách, vytýčených několika dohodami mezi Čechy a Slováky. Proto je jen spravedlivé, vyčkáme-li, až ten šiml na Slovensko dorazí. Co je několik měsíců v životě byrokracie — ta je přece věčná.

Nezapomínejme však, že v životě člověka, který má pocit křivdy, i věčnina trvá věčnost. A nebudiž nám ani veřejně, ani za zády vytýkáno, že jsme si dovolili užít vznešeného slova „člověk“ i tam, kde se jedná „jen“ o slovenské židy. Stále musíme chápat: bezpráví jednou zahájené se nezastaví. Zakoření-li se bezpráví, nezastaví se u židů.

## národní hospodář

Radovan Šimáček

### Co víme o Německu?

»Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae.« Těmito slovy začínají proslulé Caesaryovy zápisky o válce galské, četba kvartánů. »Germania est omnis divisa in partes quatuor,« mohli bychom říci obdobně o dnešním Německu, neboť obdobně jako Caesarova Gallie i Německo je dnes celé rozděleno na čtyři části, z nichž jednu spravují Američané, druhou Angličané, třetí Rusové a čtvrtou konečně Francouzi.

To je abeceda dnešního Německa. Co však víme o Německu víc? Několik poznatků z letných reportáží a množství zpráv, tendenčně skreslených, o jeho politice. Je to trochu málo, jde-li o stát, který patří mezi naše největší sousedy a od něhož nám nepochybně dříve či později bude opět hrozit nebezpečí, ne-li politické, tedy jistě hospodářské. Musíme se opět naučit počítat s Německem jako s hospodářským činitelem, i když je dočasně vytlačeno ze světového hospodářství. Musíme opět počítat s Německem jako s konkurentem.

»Nesmíme zapomínat na to,« praví ministr zahraničního obchodu doc. dr. Hubert Ripka, »že důsledky nové úpravy německých poměrů učitíme mnohem dříve, než by si část naší veřejnosti chtěla uvědomit. Německo se stane důležitým, vážným, a v některém oboru patrně nebezpečným soupeřitelem i v odvětvích, v nichž dosud Československo bylo takřka bez konkurence.«

Struktura německého hospodářství prochází revolucí a změnou. Je třeba pokusit se o jejich zachycení a snažit se poznat dnešní tvář německého hospodářství na základě cifer a fakt — pokud jsou ovšem vůbec k dispozici.

#### Přelidnění

Na ploše, zmenšené o území, připojené k Polsku, má dnes Německo asi 65—67 milionů obyvatel. V zúžených hranicích se totiž počet obyvatelstva rozmnožil asi o 10 milionů osob, přesídlených z Polska, Československa i odjinud. Tak na příklad americká zóna čítá asi o 2 miliony osob víc než před válkou, a lidnatost tu dosahuje 400 osob na 1 km<sup>2</sup>. Při tom nastal přesun obyvatelstva z měst na venkov, kde dnes žije 50 procent všeho obyvatelstva proti předválečnému podílu 30 procent. Na venkově najdou totiž uprchlíci spíše obživu. Počítá se, že po návratu zajatců zvýší se celkový počet obyvatelstva asi na 70 až 72 miliony osob.

Dnes je v Německu asi o 8 milionů víc ženských než mužů. Ztráty mužů ve válce byly ohromné. Uvádí se charakteristický příklad, že z 66.000 obyvatel města Reutlingen padlo 7300 mužů a přes 2000 se vrátili co invalidé.

Přelidnění Německa je zároveň s poklesem zemědělské produkce hlavní příčinou německé vyživovací krise. Německo přišlo o zemědělsky přebytková východní území, a na zbývajícím území se zemědělské výnosy silně snížily. V některých oblastech stav dobytka poklesl až o polovinu, výnos rostlinné produkce o  $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ . Vlastní produkce zdaleka nestačí k výživě, i když denní přiděly jsou udržovány na minimální úrovni (1550 kalorií denně v anglo-americkém pásmu). Velká množství potravin musí Německo dovážet, při čemž poměry jsou zhoršovány

sobectvím pásem.

Až do okupace bylo Německo hospodářsky naprosto sjednocené. Dnes hospodářství samostatně pásmo sovětské, pásmo francouzské a jako třetí skupina pásmo britské a americké dohromady. Žádné z těchto pásem není hospodářsky soběstačné, avšak kdyby hospodařila společně, v mnohém by se doplňovala.

Před válkou mělo sovětské pásmo značné přebytky v obilí a cukru — a také ve strojírenství — zato se mu nedostávalo uhlí a oceli. V britském pásmu tomu bylo naopak — má uhlí a ocel, ale je deficitní v obilí, cukru i strojích. Americké pásmo bylo deficitní ve všech uvedených artiklech. Francouzské má železo a stroje, ale je nesoběstačné v uhlí i ve výživě. Největší zásobárnu obilí ztratilo ovšem Německo ve východním území, zabraném Polskem. V dnešních hranicích Německa připadá přes 50 procent obilní produkce na sovětské pásmo, kdežto britské, s 33.4 proc. obyvatelstva, má jen 17.3 proc. produkce chlebovin a 16 procent produkce brambor, zato však — měřeno předválečnými poměry — soustřeďuje 78 proc. uhelné těžby a 72 proc. německé produkce surového železa a oceli. Vyrovňování přebytků a nedostatků bylo by tudíž na snadě, avšak postupimský plán jednotné hospodářské správy zůstal neuskutečněn. Každé pásmo — s výjimkou kooperace anglo-americké — je spravováno jako samostatný hospodářský celek, či podle slov, kterých svého času užil bývalý americký ministr zahraničí Byrnes, jako »vodotěsná komora«.

Vzájemný obchod mezi jednotlivými pásmy se děje na podkladě kompenzačním — zboží za zboží — a má vlastně povahu zahraničního obchodu jako výměna s kteroukoli jinou zemí. Jeho objem je velmi malý. Tak na příklad v uplynulém roce dodalo sovětské pásmo do západních pásem zboží pouze v hodnotě asi 84 mil. RM. V prvních třech měsících letošního roku dodalo sovětské pásmo do pásma amerického zboží jen za 11½ mil. RM, kdežto americké do sovětského za 19 mil. RM. Poněkud čilejší byla výměna mezi pásmem americkým a francouzským. Za leden—březen 1947 dodalo francouzské pásmo zboží za 41 mil. RM, dovezlo za 53 mil. RM. Malý objem vzájemné výměny není zaviněn jen vojenskými okupačními úřady, nýbrž i autarkistickými tendencemi, které se uplatňují u Němců samých. Švýcarský pozorovatel napsal, že sobectví jednotlivých německých zemí, okresů a dokonce měst je dnes největším německým problémem. Němci žijí v nedostatku a vyrobené zboží a potraviny střeží zárlivě pro sebe. Musíme vycházet ze zjištění, že k m a r c e panuje zcela pochopitelně n e d ů v ě r a a že se tudíž hospodářství vrátilo k prosté směně zboží za zboží.

Finanční poměry jsou chaotické

Oběh bankovek je asi 5krát větší než před válkou. Některé prameny odhadují, že celková peněžní cirkulace dosahuje asi 40 miliard RM. Oběživo se rozmnožuje okupačními markami, vydávanými vojenskou správou. Zejména pak nutno mít na zřeteli, že nacistická vláda zanechala po sobě jako neblahé dědictví dluh asi 600 miliard RM, t. j. téměř 10.000 marek na jednoho obyvatele. Byly blokovány vklady a učiněna jiná podobná opatření, ale žádná měna, za níž stojí tak ohromný dluh, ne-

má budoucnost, i když se fiktivně udržuje její kupní síla diktováním úředních cen. Rozsah zboží, které je k dispozici spotřebitelům, odpovídá v nejlepší případě pětina pohotových peněžních prostředků. Výsledkem je inflační nedůvěra k měně, černý trh a všechno ostatní, co s tím souvisí. Libra cukru se platí 85 RM, mouka 35 RM, libra hovězího 100—120 RM, maslo a sádlo 300 RM, americká cigareta 5—7.50 RM, látky 400 až 600 RM za metr, dámské punčochy 120—150 RM. Na černém trhu valut platí se za dolar 500 RM, za libru 200—300 RM, za švýcarský frank 40—70 RM. S ohledem na mezipásmový obchod pak platí, že inflační psychosa se přenáší s jednotlivce na celé země a pásma a okupační úřady narážejí na největší potíže, chtějí-li přebytek obilí nebo jiné zboží z jedné oblasti dirigovat do oblasti druhé.

## Proti přebytku peněz nedostatek zboží

Jak je na tom Německo po stránce výroby? Chceme-li získat přesnou odpověď, narazíme na absolutní nedostatek spolehlivých a souhrnných statistik. Proto je třeba spokojit se odhady a dílčími výsledky.

»Financial Times« odhadují nynější hodnotu německé průmyslové výroby na 16 miliard RM proti 50 miliardám v roce 1938. V pozoruhodném rozboru průmyslové produkce západního Německa udává »Neue Zürcher Zeitung«, že v Porýní a Poruří pracuje hutní průmysl asi jen s 15 proc. předválečné kapacity, v důsledku čehož stagnuje také strojírenský průmysl. »NZZ« odhaduje, že průmysl pracuje ve svém celku asi jen na 20 proc. předválečné úrovně, při čemž vyrábí hlavně pro obnovu a vývoz, minimálně pak pro běžnou domácí spotřebu. Stav osazenstva poklesl v düsseldorfské oblasti asi o 47 proc., při čemž výkon je asi poloviční. Podniky pracují se ztrátou a trpí přebyrokratisováním správy. Německou situaci lze prý nejlépe charakterizovat slovy: »Čím větší nouze, tím větší byrokracie,« dodává »Neue Zürcher Zeitung.«

V letošní zimě byla průmyslová výroba západních pásem, která se na podzim začala přece jen poněkud vzmahat, úplně ochromena pro nedostatek uhlí, na jaře se poněkud vzpamatovala a dosahovala již loňské výše, až zase poslední zprávy mluví o zastavení čtených továren pro nedostatek uhlí. Poslední odhady znějí pro celé západní Německo na 30—40 proc. předválečné úrovně a nepočítá se s podstatným zvýšením nad loňský stav. Výkonnost dělnictva klesla v důsledku špatného zásobování a zhroucení pracovní morálky na 40—50 procent normálu.

O výrobní situaci v sovětském pásmu jsou zprávy dosti protichůdné. »Manchester Guardian« uveřejnil podrobný statistický přehled jednotlivých průmyslových odvětví, z něhož by vyplývalo, že průmysl této oblasti byl z 5—25 procent poškozen válkou, zato však ještě daleko více demontážem, které se pohybují mezi 15 až 80 procenty. To by znamenalo, že některá odvětví byla úplně vyřazena a zbývající velmi citelně oslabena. Podobně vyznívaly i kritiky lipského veletrhu, který měl být souhrnou přehlídkou výroby v sovětském pásmu. Holandský konservativní list »De Volkskrant« nazval jej »přehlídkou ozebračení«. Naproti tomu sovětské zprávy uvádějí, že průmysl sovětského pásma pracuje se 70 proc. kapacity, zbylé po demontáži, což odpovídá asi polovici předválečné výroby co do hodnoty. Byla by tudíž výrobní situace průmyslu v sovětském pásmu poměrně příznivější než v pásmu americkém a zejména britském. Zajímavá je rovněž zpráva »Tassu,« že v Sasku produkce uhlí dosahuje již asi 77 procent předválečné úrovně.

Nedostatek pracovních sil, malá výkonnost, která je odůvodňována špatnou výživovou situací, naprosto nedostatečné zásobování uhlím a jinými surovinami, válečné škody a demontáže na reparace — to jsou asi hlavní

důvody, které se udávají jako příčina nízké německé průmyslové výroby. Odhady o tom, jak dalece byl

## německý průmysl oslaben bombardováním

a jinými válečnými destrukcemi, se velmi různí. »Le Monde« udává oslabení o 30—35 procent kapacity. »Sdružení severoněmeckých výrobců železa a oceli« odhadovalo, že asi třetina železáren a oceláren byla bombardováním zničena úplně, asi pětina silně poškozena, avšak asi polovina je po menších opravách schopna neztenčeného provozu. Tyto číslice mohly by poskytnout jakési měřítko i pro jiná odvětví. Úřední zpráva o škodách německého textilního průmyslu uváděla, že v západních pásmech ztratil bavlnářský průmysl asi 30 procent kapacity, vlnářský asi 60 procent svého vybavení. Jako jinou charakteristiku možno uvést, že podle oficiálního amerického sdělení byly z chemického koncernu »I. G. Farben« poškozeny 72 závodů, z nich 38 podniků bylo poškozeno do 50 procent, avšak 18 závodů takovým způsobem, že na obnovu výroby nelze pomýšlet.

Posuzujeme-li ztráty německého průmyslu, pak ovšem nelze vzít v počet jen přímé válečné destrukce, nýbrž i škody, způsobené tím, že za nacistického režimu byl celý německý průmysl přebudován k válečným účelům, na německé náhradní látky a syntetickou výrobu, že stroje byly přepjaty, zanedbávány, jsou zastaralé a potřebovaly by náhradu a modernisaci. To může být pro německý průmysl ještě větším problémem než náhrada přímých škod, pokud se na ni vůbec může pomýšlet. Britská průmyslová delegace, která navštívila Německo těsně po skončení války, po podrobné prohlídce německých továren došla k úsudku, že není třeba obávat se německé soutěže, poněvadž německý průmysl zůstal co do technického vybavení daleko za Velkou Británií. I kdyby byl obnoven německý vývoz, nebyla by jeho konkurence pro Anglii nebezpečná, zejména pokud jde o strojírenství. K přímým destrukcím a zaostalosti přistupují demontáže z titulu zničení německého válečného průmyslového potenciálu a titulu reparačního.

## Postupimská dohoda

vítězných velmocí o hospodářské budoucnosti Německa stanovila, že celková německá průmyslová výroba má být snížena asi na polovici předválečné úrovně, při čemž zbrojní průmysl by byl úplně likvidován. U některých oborů bylo v rámci tohoto programu stanoveno snížení výroby, na př. oceli s 22 mil. t. na 5.8, nanejvýš 7½ mil. tun, strojů a nástrojů o 66—82 proc., elektrotechnických výrobků o 50 proc., chemie o 30—60 proc. Byla omezena roční spotřeba obecných kovů a uložena jiná podobná omezení. Ušetřen jich zůstal jen ryze mírový průmysl: výroba stavebních hmot, průmysl dřevařský, výroba nábytku, sklářství a keramický průmysl, výroba jízdních kol a produkce drasla.

Takový byl asi původní program. Postupimská dohoda byla však vzápětí v anglosaském tisku podrobena kritice a redukce průmyslu označena za neúnosnou, má-li být německé hospodářství soběstačné v tom smyslu, aby si vlastním vývozem zajišťovalo prostředky k nezbytnému dovozu. Tak hned od začátku byly uplatňovány snahy o revizi postupimského programu, které trvají. Britové hodlají zejména zajistit vyšší výrobu oceli, jejíž maximální hranice má být zvýšena se 7½ na 12 mil. tun, s čímž na moskevské konferenci projevil zásadní souhlas sovětský min. zahraničí Molotov. Sám generalissimus Stalín pravil v interviewu pro »United Press«, že by mělo být Německu dovoleno vyrábět víc, než jak bylo původně dohodnuto v Postupimi. S americké strany jsou hlavními zastánci revise bývalý prezident Herbert Hoover a senátor Dullis. Hoover hlásá, že není možno obnovit produktivitu Evropy bez obnovení německé výroby. Předpoklad, že by lehký průmysl mohl svým vývozem

zajistit dovozní potřebu Německa, označil za iluzi. Proto prý je nutno podchytit i německý těžký průmysl, ovšem za dostatečné kontroly, aby ho nebylo použito k válečné výrobě. Oficiální americká místa se přiklonila k názoru, že z Německa nesmí být vytvořen *chudobinec uprostřed Evropy*, neboť vytvořením takového zdroje neklidu by se neprospělo ani mírovým snahám. Zvláštní pozornosti zaslouží si také resoluce Mezinárodní obchodní komory, která rovněž doporučuje zvýšení německé výroby. Výslovně se zmiňuje o tom, že soustředění německého vývozního úsilí na výrobky lehkého průmyslu by bylo velmi těžkou konkurencí pro vývozce tohoto zboží z jiných zemí a že by i s ohledem na jejich zájmy bylo účelné, umožnit rychlou obnovou německého hospodářství. Tak americký list *«New York Herald Tribune»* napsal:

Posuzujeme-li s podobných hledisek postupismkou dohodu o omezení německého průmyslu, je ovšem třeba mít na mysli, že za dnešního stavu výroba v západních pásmech nedosahuje ještě ani povolené hranice, nýbrž dosahuje snad asi jen 60 proc. této povolené úrovně, v sovětském pásmu pak asi jen 70 proc. kapacity, zbylé po demontáži. Nejde tudíž o přítomnost, nýbrž o budoucnost. A je zajisté na místě citovat i hlasy, které varovaly před příliš rychlou obnovou německého hospodářství. Tak americký list *«New York Herald Tribune»* napsal:

Politika příliš rychlé obnovy německého hospodářství je vůbec pochybná, vzpomeneme-li, co se stalo po prvé světové válce, když Američané a Britové závodili k takovému pochybnému cíli. Je otázka, zda kapitalisté a jejich vlády mají vůbec dobrou paměť. Je sice pochopitelné, že se americká a britská vláda snaží o snížení okupačních nákladů. Musí se něco učinit, aby Německo mohlo vyvážet, ale ti, kdo budou problém řešit, měli by dobře znát evropskou a německou historii. Posílení německého hospodářství nesmí Německo zavést opět na cestu výboje.

Ačkoli postupismká dohoda byla — jak uvedeno — od počátku terčem kritik a snah o revizi, přece na jejím podkladě byl vypracován

### reparační program

a začalo se s jeho prováděním. O tom, jak se dodržuje, chybí přehledná data, ačkoli jsou čas od času publikovány určité výkazy. Rozhodně reparační plnění pokračuje pomaleji, než se předpokládalo, tím spíše, že pro neshody mezi Spojenci byly demontáže v americkém pásmu dočasně zastaveny. Uvádí se, že za dva roky zaplatili Němci na reparacích jen asi 400 mil. předválečných marek, zatím co v letech 1918-20 částku, odpovídající asi 8 miliardám Kčs. Z 1700 závodů, sloužících hlavně výrobě letadel, bylo jich zatím rozebráno jen 140. V roce 1946 bylo podle zprávy *International Reparations Agency* odvedeno na reparacích západních pásem 227 obchodních lodí, 14 celých továren a části zařízení dalších 17 továren. V demontážích se pokračuje. Podle přehledu, uveřejněného v listu *«Manchester Guardian»*, vypadá reparační program demontáží v západních pásmech takto:

### Program demontáží

Závody	Pásmo			Celkem
	britské	americké	francouzské	
letecké	134	58	13	205
zbrojovky	101	23	8	132
stavební	27	9	4	40
chemické	30	22	5	57
strojírenské	23	29	3	55
metalurgické	86	19	21	126
jiné	43	7	2	52
<b>Colkem</b>	<b>444</b>	<b>167</b>	<b>56</b>	<b>667</b>

Program je tudíž rozsáhlý — ale postup pomalý. Demontáže v sovětském pásmu byly definitivně skon-

čeny začátkem letošního roku. V jakém rozsahu byly provedeny? Podle *«Manchester Guardianu»* bylo demonstrováno 80 proc. hutního průmyslu, 55 proc. ostatního těžkého průmyslu, asi na 60 proc. kapacity strojírenství, 60—80 proc. zařízení chemického průmyslu, 45 proc. v průmyslu papírenském, 15 proc. v průmyslu textilním, 15 až 25 proc. v průmyslu kožedělném. Je ovšem otázka, jak dalece jsou tyto cifry autentické. Asi 200 závodů sovětského pásma, zaměstnávajících asi 400.000 osob, které byly původně určeny k demontáži a na reparace, zůstalo Německu zachováno jako sovětské společnosti pod firmou *Sowietische Aktiengesellschaft SAG*, nebo vráceno vládám příslušných zemí. Mezi závody SAG patří zejména továrny na bunu v Merseburgu, závody koncernů *I. G. Farben* a *Krupp*, závody *Leuna* na syntetický benzin v Bitterfeldu (přebudované na výrobu syntetických hnojiv), hutě, cementárny a 7 největších hnědohutných dolů.

Ve francouzském pásmu byly provedeny rozsáhlé demontáže a to nejen v těžkém, nýbrž i v lehkém průmyslu. Tak na příklad kapacita textilního průmyslu ve francouzském pásmu byla snížena demontážemi asi o 50 procent.

Tolik asi o rozmontování továren na reparace. Druhou formou reparací jsou

### dořádky z zboží

z běžné výroby. Je to forma, kterou po zastavení demontáží zvolila sovětská okupační správa. Podle *«Times»* vyváželo se již loni ze sovětského pásma asi 70 proc. běžné výroby z titulu reparací. Německý list *«Nationaldemokrat»* podobně uváděl, že při hodnotě měsíční produkce v sovětském pásmu asi 500 mil. RM, t. j. 6 miliard RM ročně, bylo ze sovětské zony v roce 1946 vyvezeno z titulu reparací zboží za 3,6 miliard RM. Naproti tomu hlava sovětské správy maršál Sokolovskij prohlásil, že průmyslové výroby plyne jen asi 15 proc. na okupační náklady a reparace a rovněž saský ministr hospodářství Selbman udával v březnu letošního roku, že Sovětský svaz odebírá jen asi 10 proc. z běžné výroby na reparační účet. Je tu tudíž neshoda.

Britská vláda zaujala stanovisko, že dokud nebude mít celé Německo výrobní přebytky, aby jimi hradilo svou dovozní potřebu, sovětská vláda není oprávněna — podle jasných podmínek postupismské dohody — odvázet zboží z běžné výroby na účet reparací. Zároveň byla podrobena kritice celková výše sovětských reparačních nároků 10 miliard dolarů.

V polemice, jež se o tom rozvinula, sovětský tisk (na př. *«Novoje Vremja»*) namítal, že v americkém pásmu byly demontovány a odvezeny z reparačního titulu všechny závody na zpracování niklu, 90 proc. továren na letecké motory, 70 proc. továren na výrobu motocyklů, do Anglie byla dodána celoroční výroba mnichovských závodů koncernu *Siemens-Schuckert* na výrobu turbin. Německé zahraniční kapitálové investice a pohledávky, které přešly do amerických a britských rukou, mají prý hodnotu 3,3 miliard dolarů, zabrané obchodní loďstvo (12 mil. BRT) reprezentuje 2,2 miliardy dolarů, hodnota německého zlata a získaných patentů se odhaduje na 5 miliard dolarů, dohromady jde tedy o více než 10 miliard dolarů. Odebraly tudíž obě anglosaské velmoci z reparačního titulu víc, než je sovětský požadavek 10 miliard dolarů.

Pokud jde o německé patenty (celkem asi 100.000 patentů) a technické zkušenosti, odpovídá se na sovětskou námitku, že byly dány k dispozici všem spojencům. Britské státní nakladatelství vydává tiskem sbírku technických informací o německém průmyslu a *«Board of Trade Journal»* v každém čísle otiskuje seznam informací, jež jsou v tomto ohledu k dispozici. Jejich počet překročil již číslici 2000. (Dokončení.)

## život a instituce

Josef Hudec

### Ještě jeden epilog k retribuci

Ledy se lámou... Národní shromáždění promluvilo, noviny hovoří. Tak, že před krátkým ještě časem zdálo se to nemyslitelným: »Musíme napravit chyby retribuce!« »V retribuci šlo jen o spravedlivé potrestání vinníků!« — Tak se volá v tisku Národní fronty. »Je třeba, aby byla obnovena všechna řízení, při nichž došlo k nesrovnalostem ve výměře trestu, aby se uskutečnila zmateční řízení všude, kde se ukáží a ukazují důvody, aby cestou milosti byly odčiněny křivdy na těch, u nichž trest neodpovídá vině.« (Posl. Vojta Beneš.) — »Stavěli jsme se rozhodně proti novinářské a politické kampani, jelikož chtěla zavádět u nás třídní justici. (Posl. F. Langr.)

Dávno-li tomu, kdy do justice hovořila ulice, kdy byly napadány soudy a soudcové, a kdy se volalo: Více šibenice! Vykonávání spravedlnosti po kruté, pustošivé válce dělo se ve výjimečném ovzduší, jako samy soudy byly výjimečné. Ač spravedlnost nemá být vedena mstou, přece jen vykonává odvetu za zlé činy. A ve válce a za okupace bylo to zlo příliš veliké, že ani do zákoníku nemohl být vsunut trest, odpovídající přišerým vinám. Je-li trest smrti na jedinou vraždu, jaký trest měl by být na takovou hromadnou vraždu, jako byly například Lidice a Ležáky?

A teď — pro lid, který trpěl k zoufalství, přišla chvíle, kdy se plnila slova staré revoluční písně »a potom budem' soudit my!« Teď, kdy chvíle ta přišla a má dát odvetu za všechny prožité hrůzy — to je výjimečné ovzduší pro vykonávání spravedlnosti, to není příznivá chvíle rozvahy.

Tresty byly namířeny především proti těm, kteří přišli jako nepřítel s úmyslem pálit, loupit a vraždit a konečně i vyhubit živý národ. Zde nebylo pochyb o mife zla, jež napáchali promyšleně a záměrně.

#### Jidáš a Petr

Byli však i vinníci z vlastního národa. Bylo jich několik kategorií. Byli kolaboranti z důvodů zistných, za Jidášův peníz, byli udavači též za peníze nebo ze msty. Veliká většina vinníků byla však z kategorií jiných. Jejich činy byly spáchány z takových pohnutek, jež mohou být posuzovány různě — podle politického smýšlení, podle osobního dohadu, co by bylo bývalo lepší. Zde je již celá stupnice názorů na jednání provinilce.

Ministr dr. Stránský řekl kdysi: »Je rozdíl mezi Jidášem a Petrem. Prvý zradil, druhý jen zapřel. Jak různé tu pohnutky, jak různé činy. Slova dr. Stránského zasloužila, aby byla plakátována na dveřích vchodů do každé jednací síně. Byl by tu zajisté ukazovatel na cestu, kde »k posuzování viny nebylo za revoluce jednotného a vyrovnaného hlediska« — jak správně konstatoval v parlamentě posl. Vojta Beneš.

#### Koncentrační tábor doma

Nemělo by být pouštěno se zřetele, že nebyly jen koncentrační tábory v Terezíně, Dachau, Osvětimi, nýbrž že koncentračním táborem bylo také celé naše okupované území. A v tomto koncentračním táboře bylo veškeré obyvatelstvo našich zemí i s jeho protektorátní vládou. Všechno bylo hlídáno, všechno bylo pod teroristickým tlakem a každý musel být připraven, že bude odvečen do jiného, men-

šího koncentráku — pod mučidlo, pod šibenici, pod sekýru nebo do plynové komory. Byli zatýkáni nejen hrdinové, ale také přemnozí, kteří nepodnikli vůbec nic, co by i v očích tyranů mohlo být proviněním. Byli zatýkáni a zabíjeni lidé jen proto, že byli funkcionáři některých spolků, organizací polit. stran a různých korporací. Jejich zatýkáni bylo prováděno jen jako preventivní opatření, aby snad jednou něco neprovedli. Byli odstraňováni lidé pro svou bývalou činnost dávno před okupací, pro činnost ve službách vlastního národa, pro své společenské postavení a konečně ve velikém rozsahu i jen pro obecnou výstrahu, k udržování strachu. A celý národ byl otrokářsky donucován, aby tak a tak se choval, pracoval, jednal i smýšlel.

V tomto ovzduší objevily se různé vlastnosti lidí: Byli hrdinové, byli však také lidé, sražení k resignaci, v pochybnost o špatném konci. Vedle hrdinů byli mučedníci. A byli také takoví, kteří uvažovali, jak a co dělat, aby zachránili život nebo aby i národ zachoval svůj život, při nejmenších obětech, když šťastný konec může přijít jen z vítězství na bojištích.

A při všech těch různostech myšlení národ nepodleh, nepoddal se — nýbrž sjednotil se více než kdy jindy v obraně a v nepoddajnosti.

#### Vina na Mnichovu?

Pohledme na věc také trochu politicky. Padla i taková slova, že ten či onen z českých lidí připravoval Mnichov. Připisována spolupřeva na činu, který Hitler — či Německo — promyšleně a plánovitě připravoval několik let napřed jako začátek celkového plánu na ovládnutí Evropy. To vše dělo se v době, kdy vládní a státní politikou byla snaha o vyrovnání s Němci, o jich získání pro loyální spolupráci při řízení státu, který byl nebo měl být i jejich vlastí, kdy komunisté měli s Němci jednotnou stranu, kdy bylo obecně považováno za úspěch, když byli získáni pro státní spolupráci němečtí sociální demokraté, s nimiž čeští sociální demokraté měli přátelský a soudružský poměr. Za státní úspěch bylo dále považováno, když pro tuto vládní a koaliční spoluúčast byli získáni i němečtí zemědělci a konečně i křesťanští sociálové. Stejně jako pak byl český národ překvapen a konsternován postojem vedoucích politiků Francie a Anglie k našemu osudu, byl národ překvapen i zradou německých politických stran či jejich vedoucích činitelů. Vyrovnávání bylo státním politickým heslem všech součástí našeho politického života, snahou i vedoucích našich státníků a příkazem i našich zahraničních přátel. Což se již zapomíná i slov zakladatele a obnovitele našeho státu — presidenta Masaryka — že Němci u nás nejsou menšinou obyčejnou a že musíme nalézt vyrovnání s nimi?

Tu dlužno se ptát a také odpovědět na otázku: Kdo z našich politických činitelů pracoval v edomě k příchodu Mnichova, v čem spočívala tato činnost a v jaké souvislosti je s germánským plánem na naše národní porobení? Jak, možno konstruovat, že takovéhle politické tendence měly v našem národě své nositele, v tom národě, který pak projevil takovou jednotu v nazírání a v odboji proti Němcům?

#### Otázka hrdinství

A ještě vážná okolnost mně tane na mysli. Z radiových poslechů jsem vyrozuměl, že někdy se kladl zvláštní důraz na hrdinství. Zdá se, že bylo to také i při některých dobrozdáních vojenských znalců: »Zbabělost vojáka před nepřítelem trestá se smrtí jako největší zločin« — takový tón se někdy ozval. Ano. Avšak vojenské zákoníky jsou pro vojáky. Voják má být statečný a má být hrdinou. K vojenské ctnosti je také soustavně vychováván a

ctnost ta je jeho vojenskou povinností. Musí položit i život, neboť je určen k obraně vlasti. V milionech nevojáků nelze však žádat, aby byl každý hrdinou a aby v jakémkoli nebezpečí nepocítil někdy strach.

Avšak i vojenská statečnost a hrdinství má dvě stránky. I dobrý vojevůdce — a právě dobrý vojevůdce — nařídí také někdy ústup před nepřítelem. Co byl Dünkirchen? A přece i to bylo hrdinství a svého druhu vítězství. Jednalo se o záchranu téměř celé britské armády. A armáda ta zachráněna byla, třebaže téměř celá již beze zbraní. Byla zachráněna ústupem. Ale byla uchována pro nové útočné a hrdinské boje. Tak jako dobrý vojevůdce musí někdy obětovat své vojáky, tak je zase někdy jeho povinností, aby je zachránil — aby neobětovámarně, zbytečně, hazardně.

Nemohly být takovéto situace, když jsme stáli v zápase na život a na smrt s naším nepřítelem odvěkým? Za války projevilo nepřítel jasně, že chce český národ vyhladit. Jednalo se tedy také o zachraňování národa. Každý hleděl zachraňovat sebe a mnozí hleděli zachraňovat své bližní. Bylo určité postupování před terorem, bylo zachraňování národa po jedincích a také jako celku. A ovšem, že byly debaty i spory, jestli ten a ten postup těch a těch činů je správný, není-li již výronem zbabělosti a není-li již na škodu národa. A bylo mínění pro i proti. Vidno, jak již zde, v protichůdných názorech lidu, nejevilo se to jako objektivně prokazatelný zločin.

Průmyslové dělnictvo, železničníci, poštáci a vůbec všichni byli pod trestem smrti nuceni pracovat pro válečný stroj německý. A zase ty rozpory v mínění. Z lidových rozhovorů o Škodovce: »Měl by tu fabriku vyhodit někdo do povětří a ne z českých rukou dodávat Němcům kanony a tanky!« — »Sílíš? Dovedeš si představit, co by takový čin stál celý náš národ?« — Tak se debatovalo. Kdyby se byli vyskytli horkokrevní hrdinové a vyhodili Škodovku skutečně do povětří — nesrovnal by nepřítel celou Plzeň se zemí, nemstil by se nejhroznějším způsobem na celém národě? A válka by šla dále, poněvadž ani v Plzni nemohla být žádným hrdinstvím rozhodnuta. Dělnictvo, železničníci a všichni ostatní pracovali a tak také »kolaborovali« s nepřítelem, podváděli ho a napalovali, jak a kde se to dalo — avšak pracovali. Musíme pracovat — to byl jednotný úsudek.

Justice retribuční byla skončena a má být oprávněna. Zůstalo však ještě něco pro justici. Zůstávají nevyřízené případy — aspoň některé — kdy obvinění, zatčení a i dlouhý čas držení byli ve vazbě lidé, kteří se vrátili s podlomeným zdravím z německých koncentráků a kdy po odstranění a potrestání německých gestapáků objevili se u nás čeští lidé s podobnými sklony. Vybijeli se na našich českých lidech. Byla revoluce. Má své zákony. Ale příliš mnoho má být vysvětleno a omlučeno revolucí... Četní nevinní bylo souzeno, jak ukázalo jejich osvobození. Avšak četní vinníci unikli trestu vlivem svých přátel, jiní opět vystupovali jako udavači, aby sami unikli pozornosti trestních orgánů. (Posl. Uhlířová.)

Revoluce byla skončena. Korektura retribuční může být tedy prováděna již za uklidněného nazírání na hroznou dobu, která byla vyvinutím z normálního stavu života národa i celého lidstva.

Univ. prof. Dr. V. Hlavatý

## Kompromisní návrh školské reformy

V poslední době informovaly pana presidenta čtyři různé skupiny školských pracovníků o svém stanovisku k chystané naší školské reformě. Pan president při kaž-

dé z těchto audiencí projevilo velmi živý zájem o projednávanou reformu a opětovně zdůrazňoval, že školská reforma musí být dílem dohody všech skupin školských odborníků, musí organicky navazovat na naši školskou tradici a musí prospěti národu a státu. Chceme-li k takové dohodě dojít, musíme si nejprve ujasnit příčiny sporů, které se o naši školskou reformu vedou. Je tedy především nutno znáti alespoň zhruba úkol a nynější organizaci našeho školství, poznati důvody a účel reformních snah a konečně i námítky, které se proti navrhané reformě vyslovují. Teprve na tom základě lze se pokusiti o nějaký kompromisní návrh, jenž by vyhovoval pokud možno oběma stranám, prospěl celku a mohl být východiskem společné práce všech školských odborníků. To je úkolem tohoto článku.

### Úkol a organizace nynějšího školství

Nehledíme-li ke školám mateřským, je nejnižším stupněm naší školské soustavy pětiletá škola obecná, povinná pro všechny děti od šestého roku jejich věku. Na dalším stupni se škola již dělí na různé větve. Je to především čtyřtřídní škola měšťanská, která je nevyběrová. To znamená, že do této školy musí být přijato každé dítě, jež s prospěchem prošlo obecnou školou a nejde na školu střední. Tato střední škola je osmitřídní a výběrová. To znamená, že vstup na ni je vázán na prospěch, jež dítě prokáže buď tak zvanou přijímací zkouškou nebo vysvědčením z obecné školy. Neprokáže-li dítě předepsaný prospěch, nemůže být přijato. (Ke střední škole se řadí některé střední školy odborné, o nichž se pro stručnost nezmiňuji.) Předpokladem přijetí na vysokou školu je (zpravidla) absolvování střední školy a s úspěchem složená maturita.

Škola kteréhokoli stupně má sledovati dvojí cíl: vzdělávací a výchovný (charakterotvorný). Každý z těchto úkolů je stejně důležitý. Lze zhruba říci, že po stránce vzdělávací jsou naše školy téměř na vrcholu, po stránce charakterotvorné nejsou ještě ani na počátku. Charakterotvorná výchova je vlastně přenechávána organizacím mimoškolským (Sokol, Junák a pod.).

### Reforma, její účel a vznik

Právě zmíněný nedostatek charakterotvorné výchovy vyžaduje, aby škola byla reformována. Reformátoři se domnívají, že nutným a postačujícím prostředkem k nápravě je sloučení nevyběrové měšťanské školy a výběrové nižší střední školy (prima až kvarta) v nový typ nevyběrové čtyřtřídní školy, tak zvané občanské, povinné pro všechny normální děti, jež prošly obecnou školou a nemají na posledním vysvědčení z obecné školy žádnou »pětku«. Z původní osmitřídní střední školy by zůstalo jen čtyřtřídní torso (kvinta až oktáva). Hlavním propagátorem této reformy je učitelstvo měšťanských škol. Důvody učitelstva jsou jednak ideové, jednak stavovské. Ideový předklad snah učitelstva vyplývá z přesvědčení, že předpokladem charakterotvorné výchovy je heslo »stejně vzdělání všem, bez ohledu na nadání«. Domyšleno do všech důsledků, vedlo by toto heslo nutně k zavedení nevyběrových povinných škol na všech stupních od obecné až po vysoké školy. Prozatím má být splněn jen první krok, zavedení nevyběrové školy občanské, povinné pro všechny normální děti od jedenácti do patnácti let. Stavovský důvod učitelstva vyplýval jednak z toho, že značná část učitelstva prošla jen učitelstvími ústavy a nikoli také vysokou školou, na druhé straně z toho, že učitelské platy proti platům ostatních veřejných zaměstnanců jsou neúměrně nízké, v neposlední řadě pak i z této okolnosti, že učitelé nejsou připuštěni k výchově na nižší střední škole, ač tuto školu navštěvují žáci stejně staří, jako jsou na škole měšťanské. Cítí se tedy

učitelé vůči profesorům středních škol ve společenské nevýhodě. V tom také asi je hlavní důvod, proč se rádo tvrdí, že střední škola je »sociální« (ač přijímá každého nadaného žáka, bez ohledu na sociální postavení rodičů) a proč si učitelé přejí titulu »profesor«. Kdyby místo měšťanské a nižší střední školy byl zaveden jen jeden typ školy (škola občanská), zmizel by automaticky také rozdíl mezi učitelem bývalé měšťanské školy a profesorem bývalé nižší střední školy. Protože hlavním požadavkem je nahrazení nižší střední školy a měšťanské školy jediným typem školy (občanské), povinné pro všechny děti ve věku od jedenácti do patnácti let, bývá tato ryze pedagogická otázka, která se, bohužel stala také otázkou politickou, označována jako boj o »jednotnou školu«.

## Námítky proti reformě

Nehledíme-li k množství podrobných námitek, můžeme hlavní námítka proti ideové stránce navrhované reformy shrnout v těchto několika bodech: a) Poslední znění osnovy školského zákona (jemuž by jen bylo práti, aby poslední nebylo!) přímo odbývá vzdělávací úkoly školy. Učební plán pro tu kterou školu je sotva mlhovitě naznačen jedním, nejvýše třemi řádky. Protože běží o zřízení nových typů škol (čtyřtřídní občanskou a čtyřtřídní střední), pro které dosud nejsou vypracovány podrobné plány, respektive učební osnovy, dále školní vyučovací, zkušební a organizační řády a konečně (ale ne v poslední řadě!) učebnice, je reforma po této stránce připravena nedostatečně. Nelze si dobře představit, jak na příklad bude fungovati od počátku příštího školního roku (1947—48) nová občanská škola, nemáme-li pro ni ani nejzákladnější předpisy ani učebnice, ani učitele (první učitelé této školy, absolventi pedagogických fakult, vyjdou nej dříve 1948). b) Po stránce charakterotvorné výchovy nepřináší navrhovaná reforma vůbec žádných podnětů. Otázku charakterotvorné výchovy řeší tak, že ji nesprávně a mechanicky převádí na pole vzdělávací, žádajíc jednotné vzdělání pro děti od jedenácti do patnácti let. Tento požadavek je pedagogicky nepromyšlený, jak vysvitne z tohoto příkladu: Hudební nadání je zcela jistě nezávislé na sociálním postavení rodičů. Kdybychom tedy pod vlivem hesla »stejně hudební vzdělání všem« zrušili první čtyři ročníky konservatoře, nahradili je běžnými »všem přístupnými« hudebními školami a ponechali jen poslední dva ročníky konservatoře, bylo by výsledkem reformy snížení úrovně výkonných hudebníků. Ponechání běžných hudebních škol vedle šestileté konservatoře je naopak velmi dobrým prostředkem k vyhledávání a pěstování talentů a současně k udržování dobré úrovně hudebního vzdělání široké veřejnosti. Nepopíratelný fakt různého hudebního nadání dětí vyžaduje různé druhy hudebních učilišť. Právě tak je tomu s obecným nadáním: Nepopíratelný fakt různého nadání dětí vyžaduje různé druhy škol. Zavedení jednotné školy pro všechny děti zcela různých nadání bude mít za následek snížení úrovně učebních výsledků.

c) Hlavním vzdělávacím úkolem měšťanské školy je podání uceleného základního vzdělání, přičemž vývin duševních schopností se děje získáváním konkrétních vědomostí. Hlavním vzdělávacím úkolem nižší střední školy naproti tomu je rozvíjení duševních schopností prostřednictvím abstraktního myšlení (latina, matematika atd.). Již nižší střední škola má klásti základy pro to, aby absolvent vyšší střední školy byl schopen studovati všechny vědní obory od egyptologie přes konstrukci letadel a atomových pum až k církevnímu právu. Proto říkáme, že (nižší i vyšší) střední škola rozvíjí potenciální duševní schopnosti žákovy, kdežto měšťanská škola rozvíjí jeho duševní schopnosti aktuální. Tento úkol měšťanské školy je dán právě faktem, že je to škola nevyběrová.

Kdyby místo měšťanské a nižší střední školy byl zřízen jen jeden typ nevyběrové školy občanské, povinné pro všechny děti (od jedenácti do patnácti let) bez ohledu na jejich nadání, pak by tato škola musela sledovati nejen rozvoj aktuálních, ale také potenciálních schopností žáků. To však u povinné nevyběrové školy není možné, i když její učitelé budou mít sebelepší vysokoškolské vzdělání. Následkem toho by poklesl rozvoj potenciálních schopností. To znamená, že absolventi občanské školy by při nejlepší vůli nestačili požadavkům (vyšší) střední školy, úroveň této školy by poklesla, což by opět mělo vliv na úroveň škol vysokých. Výsledkem by nakonec bylo celkové snížení úrovně vzdělanosti národa. Jak důležitý a podstatný je rozdíl schopností aktuálních a potenciálních, může poznati i laik na těchto dvou příkladech: Navrhovanou reformou by ze střední školy zůstalo pouhé čtyřtřídní torso (kvinta až oktáva). Takové střední školy již také máme, jsou to učitelské ústavy a průmyslové školy. Většina učitelstva si reklamovala vysokoškolské vzdělání, protože prý učební výsledky učitelských ústavů nebyly dostačující. To však nemohlo být způsobeno nedostatečným vzděláním učitelských sil těchto ústavů, neboť to jsou v převážné většině profesori s úplným osmímestrovým vysokoškolským vzděláním. Musí tedy tkviti důvod v nedostatečné předcházející přípravě žáků. Tito žáci se většinou rekrutují ze škol měšťanských a mají tedy rozvinuté duševní schopnosti aktuální, nikoli však dostatečně rozvinuté potenciální schopnosti. — Na průmyslové školy jsou přijímáni žáci jednak ze škol měšťanských, jednak z nižších škol středních. Rozdíl mezi prospěchem těchto žáků je nápadný: žák, který z nižší střední školy přišel s prospěchovou známkou 2, má za studia na průmyslové škole prospěchovou známkou 1, žák měšťanské školy, který si přinesl známkou 2, má za studia na průmyslové škole známkou 3. Z toho se nesmí vyvozovati, že žáci z měšťanské školy jsou připraveni hůře než žáci z nižší střední školy. Jsou však jinak připraveni. Mají rozvíjené duševní schopnosti aktuální a méně rozvíjené schopnosti potenciální, žáci z nižší střední školy mají naproti tomu méně rozvíjené schopnosti aktuální (velmi často se vyskytující nepraktičnost studovaných lidí) a více rozvíjené schopnosti potenciální.

Z uvedených příkladů je vidět, že zřízení nevyběrové školy občanské, povinné pro všechny děti (od jedenácti do patnácti do let) by mělo za následek snížení potenciálních schopností žáků. To by postupně vyvolalo snížení úrovně čtyřtřídních středních škol a konečně i škol vysokých. Právě tak, jako je možno neodborným hospodařením promrhati statky materiální, tak by nepromyšlené reformy školství měly za následek ztrátu duchovních statků. A tyto statky nejsou poslední v řadě zbraní malého národa.

d) Předloha zákona o reformě školství je právě v té části, která pojednává o zavedení nové občanské školy (a tedy také o zrušení měšťanské a nižší střední školy), rámcová, bezobsažná a neodborná, že je na první pohled patrné, že byla koncipována pod nátlakem majority těch, kteří neznají z vlastní učitelské praxe potřeby středního a vysokého školství (a proto s lehkou myslí usilují o zrušení nižší střední školy).

## Kompromisní návrh

Navrhovanou reformu hájí mocensky učitelské kruhy snad všech stran. Jakékoli věcné námítka interesovaných korporací (vysokých škol, středních škol, akademie věd atd.), zůstávají zásadně nepovšimnuty a nikde není ochoty uvažovati o návrhu reformy po stránce věcné. Bude-li tedy předloha zákona v této formě parlamentu předložena, je dosti pravděpodobné, že bude — proti přání vysokých škol, středních škol a velké části politicky nezaujaté veřejnosti — také odhlasována. Tim

by byl národ nebezpečně zasažen ve své kulturní podstatě. Je tedy přímo nutností, abychom se hleděli této katastrofy vyvarovati. Podle mého mínění je nejlepší cestou k tomu naléztí takové řešení, jež by prospělo celku, bylo přijatelné pro oba tábory, respektovalo nejen hlavní požadavky reformy, ale také vyrůstalo organicky z naší školské minulosti. Domnívám se, že takovou základnou, na které by se oba tábory mohly sejít ke společné práci na prospěch celku, by mohl být tento rámcový návrh:

Školství (s výjimkou vysokého) by bylo rozděleno na tři stupně škol.

**Škola I. stupně:** Čtyřtřídní obecná jednotná škola povinná pro všechny zdravé děti od šestého roku. Vzdělání učitele: Úplná střední škola typu B (viz níže) a dvousemestrová příprava na pedagogické fakultě.

**Škola II. stupně:** Trojtřídní měšťanská jednotná škola, povinná pro všechny zdravé děti, jež s prospěchem prošly školou I. stupně. Vzdělání učitele: Úplná střední škola typu B, čtyřsemestrové studium na pedagogické fakultě.

**Škola III. stupně:** Šestitřídní střední škola (složená z dvouleté nižší a čtyřleté vyšší), povinná pro všechny zdravé děti, jež s prospěchem prošly školou II. stupně. Rozdělena je na dva typy A, B. Typ A je povinný pro všechny žáky, kteří prošli s prospěchem školou druhého stupně a nejsou na typu B. Nižší střední škola tohoto typu má pravidelné každodenní vyučování. Vyšší střední škola typu A přejímá vyučovací a výchovnou funkci dosavadních pokračovacích škol. Učitel střední školy typu A má titul profesor a má předběžné vzdělání: Úplnou střední školu typu B a šestisemestrové vzdělání vysokoškolské na pedagogické fakultě. Hlavním vzdělávacím úkolem střední školy typu A je rozvinutí a kulturních duševních schopností žáků. — Typ B je povinný pro všechny žáky, kteří prošli s prospěchem školou druhého stupně a nejsou na typu A. Celá tato škola má pravidelné každodenní vyučování. Učitel s titulem profesora má předběžné vzdělání: Úplnou střední školu typu B a osmisemestrové vysokoškolské vzdělání na fakultě filosofické nebo přírodovědecké. Hlavním vzdělávacím úkolem střední školy typu B je rozvinutí potenciálních duševních schopností žáků. O tom, zda absolvent školy druhého stupně má být přijat na střední školu typu A nebo B, rozhoduje je n průměrný prospěch žákův ze všech tříd měšťanské školy (školy druhého stupně). Musí ovšem být pamatováno také na to, aby žák za studii přestoupiti z jednoho typu na druhý (přestupné zkoušky). Po absolvování nižší střední školy (libovolného typu) může být žák přijat na odbornou, čtyřtřídní střední školu (podmínka přijetí může být buď zkouška nebo celkový prospěch z nižší střední školy).

Snad by bylo možno na této základně se sejít a pak dohodou všech školských odborníků dospěti k návrhu na takovou reformu našeho školství, která by nejen prospěla celku, ale také uspokojila všechny kategorie školských pracovníků.

## do ba a lid é

Prof. dr. Jos. Grňa

### Přibyslavský případ

Po teplém a slunném měsíci září se počasí náhle obrátilo a druhý říjen roku 1944 byl na Vysočině den, kdy bylo člověku opravdu líto vyhnati psa ven. Těžký liják, vítr a zima, že se zdálo, jako by každou chvíli se měl déšť změnit ve snh. V takovém nečase zaklepalí odpoledne na dveře prvního osa-

mělého stavení v obci Hřišti u Přibyslavě dva úplně zkeřhlí a promoklí mužové. Jeden z nich byl padesátník a druhý mohl být podle věku jeho synem. Žena, která se ukázala ve dveřích, odkázala oba pocestné na starostu obce a dveře jim přirazila před nosem. A přece oba nechtěli nic jiného, než na chvilku si pod střechou odpočinout a ohřát se. Oba muži šli tedy dále a zastavili se u starosty, jemuž opakovali svou žádost. Ani zde nepochodili, neboť starosta je odkázal zase na blízký hostinec, když si napřed od nich vyžádal k nahlednutí jejich legitimace. Tam konečně našli útulek i koušek tepla z kamen, ve kterých bylo pro ně zatopeno. Usedli u nich, vysvlékli promáčené kabáty a pověsili je ke kamnům a popíjeli čaj, jež jim hostinská uvařila. Starší muž se dal do hovoru s dědečkem výměnkářem a liboval si, jak je jim tu u kamen dobře, protože mají tak dlouhou cestu za sebou a jsou tak přišerně promoklí.

Nechme dále mluvit služební hlášení ze dne 3. října 1944, které sepsal pro říšské a protektorátní úřady vyšetřovací orgán četnického velitelství v Novém Městě na Moravě. Právě se v něm:

Strážmistru J. N. ze stanice Přibyslav bylo na jeho služební pochůzce hlášeno starostou obce z Hřiště, že se v místním hostinci zdržují dva neznámí mužové, zřejmě v kraji cizí. Strážm. J. N. zavolal proto telefonem svého velitele v Přibyslavi a žádal ho o rozkazy, jak má postupovat. Velitel mu přikázal oba muže nenápadně sledovat, aby neunikli, s tím, že sám s hlídkou okamžitě do obce přijede. Dostavil se ještě s jedním mužem ze stanice, přede dveřmi hostince dal svým podřízeným rozkaz připravit zbraň ke střelbě a v čele své hlídky vnikl do hostince. Ještě ve dveřích velel oběma cizím mužům »ruce vzhůru«, a když starší z obou se pokusil vytáhnout pistolí, začali všichni tři četníci střelit. Starší muž se zřítíl k zemi, nato vyskočil mladší oknem ven, vystřelil několik ran, ale po několika krocích klesl k zemi. Bylo vidět, jak si přiložil pistolí ke spánku a stiskl spoušť...

Vyšetřující orgán hlásil dále, že tři četníci vystřelili celkem jedenáct ran. Devíti z nich byl zasažen starší muž, z toho dvě rány zasáhly srdeční krajinu, třetí uvízla na prsou v jeho kapesních hodinkách, šest ostatních bylo v břiše a na rukou. Mladší byl zasažen dvěma ranami, z nichž jedna byla v prsou a druhá v noze a vlastní rána v hlavě. Lékař zjistil u obou smrt.

O případu byla okamžitě podána telefonicky zpráva příslušným říšským a protektorátním úřadům a gestapo, jež se ještě téhož dne dostavilo, odvezlo obě mrtvolky.

Hlášení končí konstatováním, že z toho, že oba mužové byli ozbrojeni, je zřejmé, že šlo o bandity a nepřátele říše. Připojen je návrh na povýšení všech tří četníků a na jejich vyznamenání za to, že svým iniciativním a energickým postupem zneškodnili spiklence proti říši.

Zpráva o událostech v Hřišti se bleskurychle rozšířila po celém kraji a dověděli se o ní již druhého dne i partyzáni. Již první zpráva budila obavu, že by starší z obou mužů mohl být generál Vojtěch Luža, velitel partyzánských jednotek organizace Rada tří a vládě v Londýně navržený nejvyšší velitel branných sil domácího odboje. Generál Svatoň jako velitel úseku Vysočina-sever provedl tedy ihned šetření a když byly první obavy potvrzeny, vyšetřil i ostatní činnost a chování všech příslušníků protektorátní četnické stanice v Přibyslavi.

Výsledek šetření zněl: Ani jediný z přibyslavských četníků nebyl zapojen v podzemním hnutí. Celá stanice má v kraji velmi špatnou pověst pro komisi chování, služební horlivost, puntičkářské vykonávání rozkazů okupantů, ano i přímo pro iniciativní přísluhování okupantům.

Byla uvážena i otázka, zda zákrok přibyslavských četníků proti gen. Lužovi a jeho pobočnicku se nedá omluviti ohledy na jejich bezpečnost osobní, vzhledem na jejich povinnost uposlechnouti příslušné předpisy a protektorátní instrukce. Povinnosti četníka podle předpisů, vydaných okupanty, bylo však jen pozastaviti neznámého člověka a prohlednutí jeho osobní papíry, jestliže by byl podezřelý, a po případě zjistiti účel pobytu v místě. Kdyby se to bylo stalo, nemohlo k tragedii dojíti, protože Luža i jeho druh měli bezvadné doklady. Illegální pracovníci byli častěji zastavováni a legitimováni horlivými četníky, kteří tím byli před svými nadřízenými úplně kryti. Vina přibyslavských četníků, kteří uvážení připravili zákrok se zbraněmi v ruce a gen. Lužu doslova provrtali kulemi, byla tedy jasná.

Vedení organisace R 3 rozhodlo proto v plném vědomí své odpovědnosti, aby byli potrestáni smrtí jak přímí i nepřímí pachatelé a účastníci vraždy gen. Luži, tak i všichni ostatní členové stanice v Příbyslavi za své přísluhování okupantům. Tento trest měl být nejen odplatou za přímou zradu, nýbrž i výstrahou pro drobnější přísluhovače nacistů, kteří byli často nebezpečnější než velcí zrádci, protože byli méně nápadní: V době, kdy se lid chápal zbraně k otevřenému boji proti okupantům, nemohl strpěti, aby někdo — třeba si jen pro svou pohodlnost či osobní bezpečí — ohrožoval zdar tohoto boje službičkováním okupantům.

Tři neděle po smrti Lužové vnikla partyzánská jednotka do Příbyslavě, obsadila četnickou stanici, zajala tam přítomné četníky, zatkla a přivedla na stanici i ty, kteří se právě v budově nenacházeli, a oznámila jim rozsudek partyzánského soudu. Rozkaz, daný jednotce, zněl: všichni členové stanice v Příbyslavi budou potrestáni smrtí. Postihl trest tedy i toho, kdo v té době byl již ze stanice odvelen a jen náhodou se nacházel v Příbyslavi na dovolené. Při svém výslechu ostatně vyhořoval partyzánům represáliemi německých úřadů a ztotožňoval se s postupem svých kolegů. Již proto nebylo důvodů, aby právě on byl vyňat z všeobecného rozkazu.

To byla odpověď partyzánů na vraždu jejich velitele. Pro poplach, který v místě vznikl a pro nutnost zahladit stopy, musili se partyzáni na zpáteční cestě vyhnouti Hříšti. Tak se stalo, že starosta obce Hříště, který na gen. Lužu zavolal četníky, ač sám osobně prohlédl jeho legitimaci, ušel partyzánskému soudu. Lidový soud v Kutné Hoře ho osvobodil.

Partyzánská akce v Příbyslavi měla významné výsledky. Od té doby nedošlo k žádným nedorozuměním s protektorátními četníky, neboť i ti nejhorlivější přísluhovači nacistů byli tak zastrášení, že když někde potkali »neznámého muže«, raději se mu již z daleka vyhnuli. I Němci byli zastrášení tak, že nařídili, aby všechny protektorátní četnické stanice byly zabeďněny a zatarasceny a zakázali četníkům po setmění vycházet ve stejnokrojích. Až do zřízení zvláštních protipartyzánských policejních oddílů (tak zv. Jagdkommando) měli tedy partyzáni úplně volné pole pro své pohyby aspoň v noci. Co to znamenalo pro seskoky parašutistů, přenašení materiálu a pod., dovede každý jistě ocenit. Největší význam měla však příbyslavská akce ve své mohutné odezvě v lidu doma.

Psal jsem ve »Svobodných novinách« o tom, že každý odpovídáme za každý svůj čin i za každé své opominutí. Kdo je poctivý, nikdy se této odpovědnosti nevzepře. Není maličkostí rozhodovati o lidském životě. Ani tehdy ne, jde-li o válku nebo revoluci. Ale jestliže je v sázce vyšší zájem, nežli život jednotlivce, pak kdo je muž, nemá práva se rozmýšlet. Odpovídal by ostatně nejen za to, co učinil, nýbrž i za to, co neučinil.

Svůj soud o Příbyslavi vyslovil náš lid ještě za okupace. Partyzáni jsou na tento soud hrdí.

## dokumenty

Victor Hugo

### Básníci a moc

Reč, kterou promluvil Victor Hugo v červnu 1841, když nastupoval v členství Akademie francouzské, kam byl povolán na místo zemřelého básníka J. N. Lemerciera.

Na počátku tohoto století poskytovala Francie světu velkolepé divadlo. Jediný muž ji vyplňoval a činil je tak velkou, že naplňovala Evropu. Tento muž, vyšlý ze stínu, syn

chudého korsického šlechtice, zrozenec dvou republik, po své krvi republiky florentské a sebou samým republiky francouzské, dospěl během několika málo let k největšímu vládařskému postavení, jaké snad kdy udívalo dějiny. Všechno v něm ukazovalo na legitimního držitele prozřetelnostní moci. Měl tři její nejvyšší podmínky: štěstí, jednomyslné povolání a posvěcení. Revoluce ho zrodila, národ ho vyvolil, papež ho korunoval. Králové a generálové, sami poznamenání osudovostí, uznali v něm tušením, které jim dávala jejich šera a tajemná budoucnost, vyvolence osudu. Byl mužem, kterému Alexander Ruský, jenž měl zemřít v Taganroru, řekl: »Vy jste vyvolencem nebes«, kterému Kléber, který měl zemřít v Egyptě, pravil: »Vy jste veliký, jako svět«, kterému Dessaix, padhuvší u Marenga, děl: »Já jsem voják, ale vy jste generál«, a kterému Valhubert, umíraje u Slavkova, pravil: »Já zemru, ale vy povládnete.« Jeho vojenská pověst byla nesmírná, jeho výboje obrovité.

Každého roku posunoval hranice své říše i za ty velkolepé a nutné meze, které Bůh dal Francii. Smazal Alpy jako Karel Veliký, a Pyreneje jako Ludvík XIV., překročil Rýn jako Caesar a málem by byl přešel La Manche jako Vilém Dobyvatel. Za tohoto muže měla Francie sto třicet departementů; na jedné straně sahala k ústí Labe, na druhé se dotýkala Tibery. Byl vládcem čtyřiceti dvou milionů Francouzů a protektorem sto milionů Evropanů. K smělé stavbě svých hranic použil jako staviva dvou suverénních velkovévodství, Savojského a Toskánského, a pěti starobyklých republik, Janova, Států římských, Států benátských, Valais a Spojených provincií. Vybudoval svůj stát uprostřed Evropy jako citadelu, dav mu za bašty a předsunutá opevnění deset monarchií, které včlenil zároveň jak do své říše, tak do své rodiny. Ze všech dětí, svých bratrů a bratranců, kteří si s ním hrávali na dvoře rodného domu v Ajacciu, učinil korunovanou hlavu. Svého adoptivního syna oženil s princeznou bavorskou a svého mladšího bratra s princeznou württemberskou. A sám, když byl odhal domů Rakouskému císařství německé, které si téměř podrobil pod jménem Konfederace Rýnské, když mu vzal Tyroly, aby je dal Bavorsku a Illyrii, aby ji spojil s Francií, odvažil se sňatku s arcivévodkyní.

Všechno v tomto muži bylo nezměrné a skvělé. Byl nad Evropou jako nevidané zjevení. Jednou ho bylo vidět uprostřed čtrnácti korunovaných a pomazaných vladařů, an sedl mezi císařem a carem na křesle, což bylo výše postaveno než křesla jejich. Jiného dne poskytl Talmovi podívanou na parter, naplněný králi. Když byl teprve na úsvitu své moci, pocítil rozmar, přiblížit se jménu Bourbonů v jednom z koutů Italie a povýšit je svým způsobem: z Ludvíka, vévody parmského, učinil krále erusského. V téže době využil příležitosti, které vynutil svou mocí a svou armádou, aby vzal anglickým králům titul »králů francouzských«, kterého bezprávně užívali po čtyři sta let a kterého se od té doby neodvážili užívat — tak jim byl dobře vzat. Revoluce vymazala liliové květy ve znaku Francie; i on je vymazal, ale z erbu Anglie: našel tak možnost, jak jim prokázat poctu týmž způsobem, jakým jim byla učiněna pohana. Císařským dekretem rozdělil Prusko ve čtyři departementy, uvrhl blokádu na britské ostrovy, prohlásil Amsterodam za třetí město Říše — Řím byl jen druhým městem — nebo oznámil světu, že dům Braganza přestal panovat. Když překročil Rýn, kurfirstové Říše, tito mužové, kteří někdy bývali tvůrci císařů, vycházeli mu vstříc až na hranice, doufajíce, že z nich snad učiní krále. Když starobylé království Gustava Vasy nemělo dědice a hledalo vládce, žádalo na něm za panovníka jednoho z maršálů. Nástupce Karla V., pravnuk Ludvíka XIV., král Španělska a Indii, žádal od něho za manželku jednu z jeho sester. Jeho vojáci, staří granátníci, důvěrné známi se smrtí i se svým císařem, mu rozuměli, bručeli na něj a zbožňovali ho. Druhý den po bitvách rozmlouval s nimi v oněch velkolepých dialozích, které hrdě komentovaly velké činy a měnily dějiny v eposej.

V jeho cestě k moci, právě tak jako k majestátu, bylo cosi prostého, prudkého a hrozného. Neměl, jako kdysi císařové byzantsí, benátského dožete nejvyšším číšníkem, nebo, jako císařové němečtí, vévodu bavorského velkým štolbou; stávalo se však někdy, že uložil domácí vězení králi, který velel jeho zjedctvu.

Mezi dvěma válkami hloubil průplavy, prorážel silnice, obdarovával divadla a obohacoval akademie, podněcoval k objevům, zakládal velkolepé památníky, nebo v jednom z tuillerieských salonů redigoval zákoníky a přel se se svými státními rady tak dlouho, až se mu podařilo v některém zákonném textu nahradit rutinu soudního ceremonielu nej-



vyšším prostým rozumem genia. Konečně — to je poslední rys, který v mé mysli dokresluje jedinečný zjev této veliké slávy — postoupil tak hluboko do dějin, že mohl říci a říkal: »Můj předchůdce, Karel Veliký« a svými rodinnými vztahy tak splynul s monarchií, že mohl říci a říkal: »Můj strýc, král Ludvík XVI.«

Tento muž byl záračný. Jeho štěstěna, pánové, přesáhla všechno. Jak jsem vám právě připomenul, nejslavnější vládcové ucházeli se o jeho přátelství, nejstarší rody ucházely se o spojení s jeho rodinou, nejstarobylější šlechta ucházela se o službu u něho. Nebylo jediné hlavy, ať jakkoliv povýšené a hrdé, která by nezdravila toto čelo, na něž téměř viditelná ruka Boží položila dvě koruny, jednu, jež je zlatá a kterou nazýváme panováním, a druhou, utkanou z paprsků světelných, již říkáme genius. Všechno na pevnině sklámelo se před Napoleonem, všechno, kromě šesti básníků, pánové — dovoďte, abych to řekl a abych byl na to hrdý — kromě šesti myslitelů, kteří sami jediná zůstali vztyčeni uprostřed světa, klečícího na kolenu: spěchám, abych vám tato slavná jména řekl — zde jsou: Ducis, Delille, paní de Staël, Benjamin Constant, Chateaubriand, Lemercier.

Co znamenal tento odpor? Co představovalo těchto šest duchů, vzpouzejících se geniovi, těchto šest proslulých, rozhněvaných na slávu, těchto šest básníků, odmítajících hrdinu uprostřed té Francie, jež měla vítězství, sílu, mohutnost, Imperium, vládu a skvělost, uprostřed té Evropy ohromené a přemožené, která se stala téměř francouzskou, neboť sama žila vyzařováním Francie? Pánové, představovali v Evropě to jediné, co tehdy Francii chybělo: svobodu.

Bůh chraň, abych tu snad chtěl vrhatí hanu na duchy méně přísné, kteří tehdy obklopovali pána světa a zahrnovali ho svou oslavou a souhlasem! Tento muž, který byl z počátku hvězdou národa, stal se jeho sluncem. Nebylo zločinem, dal-li se jim kdo oslnit. Možná, že bylo mnohem nesnadnější, než si myslíme, pro člověka, kterého chtěl Napoleon získat, ubránit své duchovní hranice před tímto neodolatelným dobyvatelem, který ovládal velké umění podrobování národů právě tak, jako velké umění uchvátit lidi. Kdo ostatně jsem já, pánové, abych si osoboval takové právo nejvyšší kritiky? Nemám spíše já sám zapotřebí shovívavosti a trpělivosti v den, kdy vstupuji v tuto společnost, pohnut všemi city člověka, hrdý na volbu, která mne sem povolává, šťasten sympatiemi, s kterými jsem přijímán, vzrušen posluchačstvem tak velkolepým a okouzlejícím a zarmoucen velkou ztrátou, kterou jste právě utrpěli a z níž vás nemohu utěšit a konečně zmaten, že znamenám tak málo na tomto velebném místě, jež současně svou jasnou a bratrsky se snoubící září naplňuje vznešení mrtví a slavní živi? A pak, abych vyslovil svou myšlenku plně: nikdy nepřiznám novým generacím ono právo přísné hany proti našim předkům a těm, kteří jsou starší nás. Má ten, kdo nebojoval, právo soudit? Musíme si vzpomenout, že jsme byli dětmi tehdy a že život pro nás byl lehký a bezstarostný v téže době, kdy byl tak těžký a pracný pro druhé. Přicházíme po našich otcích; jsou znaveni, budme uctivi. Budme spravedliví ke všem, k těm, kteří císaře přijali za svého pána, jako k těm, kteří ho nepřijali za svého odpůrce. Rozumějme nadšení a ctěme odpor. Prvé i druhé bylo legitimní.

Však přece, opakují to, pánové: odpor byl netoliko legitimní, byl slavný.

Císaře zarmucoval. Muž, který, jak to později řekl na Svaté Heleně, byl by Pascala učinil senátorem a Corneilla ministrem, tento muž, pánové, měl příliš mnoho velikosti v sobě samém, aby nerozuměl velikosti svého bližního. Vulgární duch, opírající se o všemoc, byl by snad opovrhl touto vzpourou talentů. Napoleon se jí zabýval. Věděl, že je zjevem příliš historickým, aby se nestaral o soud historie: byl si vědom, že je osobností příliš poetickou, než aby nebyl znepokojen míněním básníků. Je třeba vyslovně uznat, že tento dělostřelecký podporučík, který nad mladou republikou francouzskou vyhrál bitvu osmnáctého brumairu a nad starými evropskými monarchiemi bitvu u Slavkova, byl skutečně kníže. Byl to vítěz a jako všichni vítězové byl přítelem umění. Napoleon měl všechny záliby a všechny instinkty trůnu, nepochybně jinak, než Ludvík XIV., ale právě tak, jako on. Ve velkém císaři byl velký král. Připoutat k svěmu žezlu literaturu bylo jednou z jeho prvních ctizádostí. Naprosto mu nestačilo, že dal náhubek lidovým vášním, byl by si chtěl

podrobit Benjaminu Constanta; nestačilo mu, že přemohl třicet armád, byl by chtěl přemoci Lemerciera, nestačilo mu, že dobyt deseti království, byl by chtěl získati Chateaubrianda.

Tito mužové, pánové, nepopírali to, co bylo v Napoleonovi vznešeného, vzácného a slavného snad proto, že by byl každý z nich soudil prvního konsula nebo císaře měřítkem svých osobních sympatií a antipatií. Ale, podle nich, politik v něm poskvřňoval vítěze, hrdina měl dvojnáskem tyрана, Scipio Cromwella: jedna polovina jeho žití činila polovinu druhé hořké výčitky.

Bonaparte dal zastřít prapory své armády smutečným florem při umrtí Washingtonově, ale Washingtona nenapodoboval. Jmenoval La Tour d'Auverge prvním granátníkem republiky, ale republiku zničil. Věnoval Dóm invalidů za hrob velkému Turennovi, ale z hradebního příkopu ve Vincennes učinil hrob vnučka velkého Condé.

Přes hrdé a čisté chování šesti básníků neopomínul císař žádné příležitosti, aby jim vyšel vstříc. Velvyslanectví, dary, vysoké stupně Čestné legie, senátorství — vše jim bylo nabídnuto. Přiznejme to k slávě Císařově. A přiznejme ke slávě těchto vznešených vzpurníků, že oni vše to odmítli.

Po lichotkách, připojují s politováním, přišlo pronásledování. Nikdo z nich neustoupil. Díky těmto šesti talentům, díky těmto šesti charakterům za oné vlády, jež potlačila tolik svobod a jež pomázala tolik korun, byla zachována královská důstojnost svobodné myšlenky.

Nešlo však jen o to, pánové. Byla to též služba, prokazovaná lidstvu. Nebyl to jen odpor proti despotismu, byl to i odpor proti válce. Nechtěl se nikdo neklame o smyslu a obsahu mých slov: jsem z těch, kdož myslí, že válka je někdy dobrá. Pozorovány s onoho vyššího hlediska, s něhož vidíme celé dějiny jako jediné skupenství a celou filosofii jako jedinou myšlenku, nejsou bitvy o nic více souzením lidského pokolení, než jsou brázdy tyráním země. Po pět tisíc let připravují se všechny žně rádem a základy všech civilizací jsou rýsovány válkami. Jakmile však válka počne převládat, jakmile se stane trvalým stavem, jakmile na příklad je během čtrnácti let třináct velkých válek, pak, ať jsou jejich vnější výsledky jakkoliv velkolepé, nastane chvíle, kdy lidstvo trpí. Uslechtilé mravy se stírají a přizpůsobují tlaku hrubých myšlenek, šavle se stává jediným nástrojem společnosti, síla si vynucuje postavení práva, božské vyzařování dobré víry, které má osvětlovati tvář národů, temní každým okamžikem, obchod, průmysl, zářivý rozvoj inteligence — všechna mirumilovná činnost zaniká: lidská společnost ocitá se v nebezpečí.

V takových chvílích, pánové, je nutno, aby byl vysloven vážným dojmem působící protest, je mravně, aby rozum řekl své mínění hrubé síle, jest dobré, aby myslitelé vyslovili napomenutí hrdinům ještě v dobách jejich vítězství a moci, i aby básníci, civilisátoři jasní, trpěliví a mírní protestovali proti dobyvatelům, civilisátorům násilnickým.

Přeložil -fjs-

## otázky a odpovědi

### Diskuse o zemědělství

»Zatrpklá resignace« p. Aloise Zlámalá, rolníka, jež opravdu asi již přestala být resignací, poněvadž překypuje vášnivým hněvem, potřebuje v několika bodech korektur. Především je těžko možno srovnávat dobu obrozenskou, kdy se uchovával český jazyk »v chaloupkách českých sedlácků«, a dobu rakouského útisku před první světovou válkou — sociologicky je to doba úplně rozdílná právě proto, že v době obrození (před 150—120 lety) u nás vůbec chyběl živel dělnický a začal vznikat teprve na samém konci obrození. A rovněž proto ten germanisační útisk vypadal jinak před 150—170 lety, než před 50 lety, že se i společenská vrstva utiskovatelů z obou těchto dob lišila celou svou strukturou a lišily se i program, taktika a metoda toho útisku.

Nesprávné je tvrzení, že český sedlák neznal žádných internacionál. Jednotlivý sedlák snad ne (právě tak jako jednotlivý dělník nezná internacionálu), ale vedení agrární strany právě takovou internacionálu propagovalo a vytvářelo a uspořádalo jeden, ne-li několik sjezdů. O tom rolník Zlámal neví?

A když »vytrvale, hloubá«, měl by si někdy prostudovat

nějaké statistické příručky. Ze statistického přehledu republiky Československé (vydal státní úřad statistický r. 1939) by se na příklad dověděl, že zemědělský stav nerepresentoval téměř polovinu národa, nýbrž 41% a bez zřetele k národnosti ani ne 40%. Dnešní čísla by pak asi byla spíše nižší než vyšší.

A rolník Zlámal by si měl přečíst košický program Československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků, protože by se v něm dočetl (závěr IX. oddílu), že se nedovolí obnovení v jakékoliv formě těch politických stran, které se tak těžce provinily na zájmech národa a republiky. Dále se v něm praví, že z těch opatření nevyplývá žádná újma morální ani politické cti bývalému členství jmenovaných stran, které zůstalo věrno republice, že však politicky odpovědným funkcionářům bude zakázána politická činnost a účast v organizacích demokratických stran. Nuže, nepatřil-li p. Zlámal k těm, kteří se paktovali s Henleinem, nemusí se cítit méněcenným. Jestliže však jej tato jasná směrnicí košického vládního programu postihuje, pak zlehčování ministrů nebo jiných stavů než zemědělských ani jemu ani jiným jemu podobným nepomůže k získání bývalého politického vlivu. Nesmí pomoci. Věříme-li slovům T. G. Masaryka — a my jim všichni věříme, poněvadž právě doba okupace nás plně přesvědčila o jejich platnosti — že se státy udržují těmi politickými silami, kterými a ze kterých vznikly: dopouštěli bychom se trestuhodné neprozíravosti, kdybychom košický program opouštěli už dva roky po jeho vyhlášení, dva roky po obnovení státu.

Josef Brambora

K myšlenkám, které napsal praktický rolník Jan Hromčík z Nivnice u Uherského Brodu, uvádím praktické zkušenosti. Půda všem a společná práce na ní. Nikoli majetek, ale slušný plat pro dělníky na půdě a zajištění stáří a proti nemocem. Stejný krajce chleba pro všechny, svornost na vesnici a radostný život při radostné práci v přírodě. Kolik dobrých lidí o této idyle snilo a všichni lidé dobré vůle by si ji přáli. Snad jednou k uskutečnění krásných snů a myšlenek dojde, nebude to však ihned, ani zítra a ani za sto let. Lidé jsou jen lidé a toho svědky jsme v přítomné době po strašné světové válce, po prožitě bídě a utrpení a po slibech sobě daných v porobě a ve vězení. Nejsou lidé andělé a než se jim přiblíží, přejde ještě po této zemi mnoho generací, snažících se o dobro, které jednou zvlátní.

Skutečnost v přítomné době jest jiná, jak chci na příkladě dokázat. Také já jako velkostatkářský úředník u jihočeského velmože snil jsem o společném hospodaření drobných zemědělců a dělníků. Necítil jsem se spokojen, i když moje služba byla příjemná a majitel vzorný zaměstnavatel, a hledal místo, kde bych mohl pracovat pro selský stav, z něhož jsem vyšel. Měl jsem štěstí a dostal jsem se do služeb dobrého slezského lidu, kde byla panenská půda pro práci hospodářskou i národní. Bylo to v době před třiceti pěti lety, kdy veškeren slezský lid hájil půdu i řeč proti mocnému nepříteli a kdy bylo bojováno o každý kousek pole a o každou duši. Ihned po nastoupení služby v Opavě pronásledovala mne myšlenka družstevního hospodaření na větším statku. A jak to u mladých lidí bývá, že od myšlenky není daleko k uskutečnění, pustil jsem se do práce, pro kterou nebylo v praxi příkladu. Hledal jsem předem peníze a porozumění pro družstevní hospodaření na větším statku. Sebral jsem po 100 Kč 30.000 Kč, obnos to v tehdejší době dosti značný, a založil družstvo pro chov a zpeněžování vepřového dobytka, které najalo v obci Slatině dvorek a bylo prvním větším hospodářem na slezské půdě, která byla vykoupěna od Němců. Za 35 let trvání prošlo družstvo doby dobré i zlé. Počáteční těžkosti, dvě války, krise a zabránění majetku. Podíly družstva složili zaměstnanci, rolníci, dělníci a úředníci. V činnostech sborech byli zastupeni členové všech politických stran. Volby prováděny vždy aklamací. Dlouholetým předsedou dozorčí rady byl dělník, socialista. Zisk se nerozděloval a zůstal zachován pro další podnikání. Členem mohl být každý, kdo se za člena přihlásil. Výsledky hospodaření byly velmi dobré, takže družstvo mělo před válkou značný majetek. Družstvo zavodilo ve výrobě se statky nejlépe spravovanými a jeho zásluhou byl rozšířen vepřový dobytek značně po celém Slezsku. Na dvorech družstva odchováno bylo mnoho úředníků a dobrých dělníků. Ve správě mělo družstvo pánáct dvorů od Těšína až k Opavě, které převzalo od německých majitelů. Krátce bylo družstvo vzorem harmonické práce družstevní. Polský a německý zábor

připravil družstvo o všechny dvory až na jediný v M. Ostravě, který uchránily německé průmyslové závody, poněvadž byl velkým dodavatelem mléka, masa a zeleniny. Družstvo po zabrání najalo další dvory v protektorátě, které byly opět po dvouletém hospodaření zabráněny. Vedoucí činovníci, aby zachránili život, byli nuceni přestěhovat se do Prahy a přenechali správu dvora v M. Ostravě zaměstnancům, členům s prosbou, která byla během války několikrát opakována, aby udrželi majetek družstva pro dobu míru pro další podnikání.

Po převratě přihlásili se zaměstnanci o národní správu bez přivání starých činovníků, kteří v zájmu jejich nasazovali ve válce život. Majetek jim svěřeny a po válce zbylý spravovali tak dokonale, že stáje zůstaly bez dobytka, kůlny bez strojů, kasa bez peněz a ve stole stoh neproplacených účtů. Dvůr, který dodával do Ostravy denně 600—800 l mléka, neměl mléko ani pro zaměstnance. Tak skončilo kolektivní hospodaření bez odpovědných činovníků. Tak se rozplynuly moje krásné sny o společném hospodaření, které se uskuteční jen tenkrát, budou-li lidé méně psát a zato poctivěji pracovat a milovat bližního jako sebe samého. Než dojde lidstvo k této pravé socialistické metě opravdové lásky a spolupráce, uplyne ještě dlouhá doba. Nechci brát víru a krásné sny mladým, vždyť oni mohou dosáhnouti toho, v čem my starší byli zklamáni a přál bych jim to ze srdce. Musí to však být noví lidé, kračeji cestou, kterou na celá staletí náš osvoboditel T. G. Masaryk tak jasně vytýčil.

Fr. Kahoun, Opava

## dopisy

### Hlas barikádníků

Vážené redakci »Dnešku«.

Četl jsem dopis »Hlas barikádníků« i stanovisko, které k němu zaujalo MNO, a domnívám se, že odpovídá někdo jiný, než ten, kterému byl dopis určen. Zaujalo-li již MNO své stanovisko, tedy jistě nepochopilo pravý význam a obsah dopisu.

Jsem jeden z nich a píši to, co cítím já i ti druzí. To nebyl protest, to byl výkřik jejich opuštěnosti, že jsou opomíjeni a že slavnosti revoluční se již skoro změnila na slavnost politikou!

Politika slaví 1. květen, nám nechte 9. květen! K stanovisku MNO chci říci toto:

Bratr div. gen. K. Kutlvašer jest náš velitel a my jeho voják. Jeme přesvědčení, že rád jde mezi nás a proto mu není třeba »určení« k této slavnosti! V »Hlas barikádníků« bylo zaujato jen stanovisko k tomu, že na něho nemělo být pamatováno s čestným místem na tribuně. To zajisté nebylo věcí MNO, nýbrž pořádatelství!

Co se týče ostatních pánů představitelů naší armády, jest skutečností, že nás opomíjejí. Tu máme tu představu opuštěnosti. V nás stále zůstali vojáci republiky. I oni byli pouhými vojáky, a co pro ně znamenal kdysi pohled do očí jejich velitelů? Na to zapomněli? Zapomněli na onu radost i vzpruhu, která byla do nich tím krátkým okamžikem vlita? A co kdyby tak přišli ještě mezi nás, to by bylo radostí, a tu čest jsme ještě nikdy neměli!

Bylo by možné, aby pan ministr a představitel naší armády místo na Zborovské oslavy odjel někam jinam? Nebo je pražské povstání malicherností a nemá stejný význam boje za svobodu?

Pražští barikádníci bojovali pro vlast a Prahu. Ne pro politickou stranu! Ta jim byla tenkrát, a i nyní jest cizí. Jestli jest politika možná jinde, i tam, kde dříve nebyla, není možná u nás. My jsme mezi sebou zůstali bratry v duchu 5. května. Proto naše přání pro příště jest, aby naše slavnosti byly rázu vojenského, ne politického. Jinak tam nepůjdeme!

Doufáme také, že i MNO zařídí, aby naši velitelé nebyli v tyto dny dirigováni jinam, a oni přijdou mezi nás i bez »určení«. Jejich přítomnost nám bude nejmilejší vzpomínkou na tyto oslavy.

V. Diviš

## listárna redakce

**Oznámení:** Poněvadž v poslední chvíli došlo v rozdělení papíru opět k jinému příznivějšímu rozhodnutí, vychází toto číslo Dneška, ačkoliv jsme posledně oznámili, že nevychází. Dále bude vycházet Dnešek pravidelně každý týden, ačkoliv pravděpodobně v poněkud omezeném rozsahu.

Rozsah periodik byl snížen o 25 procent a Dnešek bude v červenci vycházet pravidelně týdně, ale čísla jen o 12 stranách.

Administrace.



# Svět knih

## KULTURNÍ ZPRAVODAJ

† Stanislav K. Neumann

### PLATÍME,

platím, platiš, plati za obrodu světa, je to před souvrátí strašná brázda, krkolomná věta,

běda možná tvému srdci, běda tvému pluhu... za povodně hynou krtci, lukám jde to k duhu,

zazelenají se luka jurodivou travou, vnučkám dají naše muka demovinu pravou.

Ze sbírky »Zamofená léta«, poslední knihy zemřelého básníka, která vyšla r. 1946 v nakladatelství F. Borový.

### NOVÉ KNIHY

#### ÚLOMKY TOMANOVA DÍLA

Bohumil Novák sbíral díla úlomkami básní Karla Tomana do útlé knížky, jež je rozšířeným vydáním starého knihovnického tisku a také nese jeho název. »Rostlo stranou« (vyd. Borový, 40 stran, 27 Kčs). Co nás nejvíce zaujme na těch několika básních je to, co vůbec charakterizuje Tomanovu lyriku: prostota, vnitřní pathos a oprostěnost od vší literárnosti. A když si prohlédneme tyto prosté lidské básně, jež kriticky Toman nezařadil do některé své sbírky, snad právě pro jejich příležitostný ráz, napadá nás, jak velice je význam některých básní závislý na celku básnickova díla a na jeho osobnosti. Kdyby tyto verše vyšly osamocené, jako ojedinělé dílky kteréhosi básníka, unikly by patrně pozornosti literárního dějepisce, tvář a snad i pozornosti čtenářů. Ale takto, jako součást většího díla, jež nám představuje poesie Karla Tomana, nabývá těchto několik básní na svém významu. Budou čteny — a budou čteny pozorně a s úctou, neboť je napsal Karel Toman.

Chtěl bych z toho vyvodit malé poučení pro mladé autory. Mnozí z nich by měli poněkud skromnější a odpovědnější chápání svých básnických úkolů v tom velkém chóru, jež tvoří česká poesie. Mají na zřeteli stále více sebe sama než lidský cíl své tvorby. A tím, že prosazují za každou cenu svou osobnost a vydávají všechno, co sepsali i sepsuli, znevažují českou poesii jakožto celek, zabíjejíce tak i to dobré, co se

Malování je snadné, když neumíte malovat — jakmile však umíte malovat, je tomu právě naopak.

DEGAS

v jejich verších vyskytne. Čtenář se již znechutil záplavou potlaštěného papíru a přirozeným následkem toho je, že se dnešní poesie přestává číst, a především se přestává číst s pochopením a láskou. Budou-li však kritičtější a přísnější k vlastní práci, ubude snad veršů, ale zato přibude poesie. A lidé začnou opět verše číst a snad bez oné povrchnosti, s níž dnes berou do rukou tuto četbu. My dnes máme v našem zápasu proti znatelnému jazyku, proti lidské plochosti a povrchnosti zapotřebí silné poesie jako soli, proti politicky zapotřebí, víc než se kdo domnívá.

Vím, že nadprodukce veršů není hlavní příčinou čtenářského nezájmu. Je však neméně činitelem velmi důležitým. A tu je třeba vzít si příklad právě z Tomana. To byl poctivý, dělný člověk, přísný ke svému dílu. Dovedl třdit a vybírat. To není jen skromnost, to je projev tvůrčí kázně, která dnes našemu umění velmi, velmi chybí.

JAN ŠTERN

Přelíčeno z Práce.

### KNIHY REDAKCI DOŠLE

Svatopluk Čech: **Druhý květ**. Vydala Topičova edice. Graf. úprava Cyrila Boudy. Frantispice Pavel Šimon. Stran 194, 60 Kčs brož.

S. Franke: **Sarina** (Njai Sarina). Z holandštiny přeložil R. J. Vonka. Dřevoryt a graf. úprava Cyrila Boudy. Vydala Topičova edice. Stran 266 90 Kčs brož., 115 Kčs váz.

Miloš Král: **Člověk je sám**. Antonín Koleč: **Proti nim**. (Contra gentem Germanicam). Díl I. Vydalo Družstvo Moravského kola spisovatelů.

Zlatko Klátik: **V boji a pokoji**. Nakl. Maticе slovenskej vo FL'RJ. Stran 76, —? Kčs.

Univ. prof. dr. Zdeněk Neubaauer: **Ústava moderní demokracie**. Vydalo jako 3. sv. sbírky Užitečné knihy nakl. Pramen, Brno. Stran 44, 25 Kčs.

Projev pana presidenta republiky Dr. Edvarda Beneše na jezdu českých spisovatelů v červnu 1946 v Praze vydal Syndikát českých spisovatelů. V úpravě Oldřicha Menharta. Stran 30, 15 Kčs.

### TOHLE JSOU VELIKÉ DNY.

Projev Winstona Churchilla k žákům školy v Harrow 29. října 1941.

Téměř rok uplynul od té doby, co jsem přišel sem na laskavé pozvání vašeho ředitele, abych potěšil sebe i srdce několika svých přátel zpěvem některých našich vlastních písní. Deset měsíců, které uplynuly, vidělo velmi zlé katastrofální události ve světě — kolísavé štěstí, nezdar — ale může někdo, kdo zde sedí dnes odpoledne, toto říjnové odpoledne, necítit hlubokou vděčnost za to, co se stalo v uplynulé době, a za to velmi značné zlepšení situace naší země a našeho domova? Vždyť, když jsem tu byl naposled, byli jsme úplně sami, zoufale sami, a byli jsme tak pět nebo šest měsíců. Byli jsme uboze vyzbrojeni. Nejsme už dnes tak uboze vyzbrojeni; ale tehdy jsme byli velmi uboze vyzbrojeni. Stále nad námi byla nezměrná hrozba nepřítelova a jeho letecké útoky do nás stále bušily, vy sami jste tento útok zažili; a čekám, že začínáte pocítovat netrpělivost, že byla tahle dlouhá přestávka a že se nic zvláštního neudálo.

Musíme se však naučit stejně se osvědčovat v tom, co je krátké a prudké, i v tom, co je dlouhé a tuhé. Obecně se říká, že Britové se často lepší ke krizi do krize; nečekají vždy, že každý den přinese nějakou vznešenou válečnou příležitost; ale když velmi pomalu si zvyknou v myslí na to, že věc je třeba udělat až do konce, potom, i kdyby to trvalo měsíce — kdyby to trvalo léta — ji udělají.

Myslím, že jiné naučení si můžeme odnésti, když si připomeneme svou schůzku zde před deseti měsíci a nyní, že totiž zdání často velmi klame, a že musíme, jak Kipling dobře praví

»... Meet with Triumph and Disaster And treat those two impostors just the same.«<sup>1)</sup> Nemůžete říci podle zdání, jak se věci vyvinou. Někdy obrazivost dělá věci daleko horšími, než jsou; a přece bez obrazivosti nelze mnoho vyko-

<sup>1)</sup> ... umět setkat se s triumfem i pohromou a jednat s tím dvojím zdáním stejně.

nat. Ti lidé, kteří mají obrazivost, vidí mnohem víc nebezpečí, než snad existuje, jisť mnohem víc, než se jich skuteční; ale pak se musí také modlit, aby se jim dostalo oné odvahy navíc, která unese tuto dalekosáhlou obrazivost. Ale pro každého jistě z toho. Čím jsme prošli v této době, — obracím se ke škole — jistě z této doby deset; měsíců je toto poučení: nikdy se nepoddávejte, nikdy se nepoddávejte, nikdy, nikdy, nikdy — v ničem, velikém či malém, rozsáhlém či drobném — nikdy se nepoddávejte leč poctivým přesvědčením a dobrým úmyslem. Nikdy nepodlehnete síle; nikdy nepodlehnete zdánlivé přesile nepřítelově. Byli jsme úplně sami před rokem a mnohým zemím se zdálo, že naše účty jsou uzavřeny, že jsme u konce. Všechny ty naše tradice, naše zpěvy, historie naší školy, tato část historie této země — vše že je hotovo, ukončeno a likvidováno.

Velmi rozdílná je nálada dnes. Britannie, domnívaly se jiné národy, sotva vyvážne. Ale naše země místo toho stála pevně v tom mezidobí. Nebylo kolísání a nikdo nemyslí na ústup; a nyní, takřka zázrakem, jak se zdálo těm, kdo jsou mimo tyto ostrovy, ať my sami jsme o tom nikdy nepochybovali, vidíme, že jsme v situaci, kde podle mého můžeme být jisti, že musíme jen vytrvat, abychom zvítězili.

Zpívali jsme zde sloku jedné školní písně; zpívali jste tu další sloku napsanou mně k počtce; byl jsem jí velmi polichocen a dnes jste ji opakovali; ale je tam jedno slovo, které chci změnit, chtěl jsem to už loni, ale neodvážil jsem se. Je to verš

»Nechválime méně v temnějších dnech.«

Dosáhl jsem dovolení pana ředitele, abych změnil »temnějších« na »ostřejších«:

»Nechválime méně v ostřejších dnech.«

Nemluvme o temnějších dnech; mluvmе raději o ostřejších dnech. Tohle nejsou temné dny; tohle jsou veliké dny — největší dny, jaké kdy naše země prožila; a musíme všichni děkovat Bohu, že nám bylo dovoleno, abychom každý podle svého mínění měli svůj podíl v tom, aby tyto dny se staly hodnými paměti v historii našeho národa.

Z knihy »Nellotný zápas«, II. svazku válečných projevů Winstona Churchilla.

## ANGLICKÉ KNIHY

»When the Wind Blows« na pokračování.

**LAND WITHOUT STARS** (Země beze hvězd). Benedict Kiely, nakl. Christopher Johnson, 8/6. Autor vystihl přímo skvělým způsobem náladu v Irsku s jeho neustálými problémy náboženskými i politickými.

**MEN, MEDICIN AND MYSELF** (Lidé, lékaři a já). S. Vere Pearson, MD., nakl. Museum Press, 12/6. Autobiografie autora, který věnoval celý život bádání a léčení tuberkulózy a zasloužil se o uvedení mnoha vynálezů posledních 45 let do Anglie. Dr. Pearson není však pouhým specialistou, jeho zájmy jsou široké a obsahují růsta a distribuci obyvatelstva, plánování měst a úrodnost půdy.

**DEATHS AND ENTRANCES** (Smrt a vystoupení). Dylan Thomas, nakl. Dent, 3/6. Malá sbírka básní jednoho z nejlepších žijících anglických básníků, jehož dílo slibuje do budoucnosti mnoho. Dylan Thomas je ovlivněn pravděpodobně rytmem biblických básní, sexuálním symbolismem Freudovým a jak mnoho kritiků soudí, i James Joyceem ve své vynalézavosti nových slov.

C. P. SCOTT, 1846—1932. Frederick Müller, 12/6. Biografie vydavatele Manchester Guardianu a vývoj tohoto listu, je důležitým historickým dokumentem. Scott byl jedním z posledních »velkých šéfredaktorů«, naprosto nezávislých. Politickým přesvědčením byl liberálem, ale velmi často bojoval za socialistické myšlenky. Jeho přesvědčením bylo, že »noviny jsou nástrojem civilizace«. Zdrůrazňoval nutnost nezávislosti novin a novinářů. »Jedna z čtností snad nejdůležitějších ze všech je, aby noviny byly nezávislé. Neboť ať je jejich postavení anebo charakter jakýkoliv, při nejmenším musí mít vlastní duši«.

**EXPLORATIONS** (Výzkumy). L. C. Knighta, nakl. Chatto a Windus, 10/6. Kritické eseje o literatuře XVII. století. Eseje pojednávají o Shakespeareovi, Baconovi, George Herbertovi, Henry Jamesovi a o W. B. Yeatesovi, tři další o anglické veseloře v roce 1660, o marxismu XVII. století a o vyučování angličtiny a literatury na universitách.

**COMIC CHARACTERS OF SHAKESPEARE** (Komické charaktery v Shakespeareových hrách). John Palmer, nakl. Macmillan, 8/6. Pět nových studií autora Politických charakterů v Shakespeareových hrách, jež byly napsány těsně před jeho smrtí a měly být součástí mnohem obsáhlejší knihy. Palmer ukazuje, že ve všech Shakespeareových veselohrách je jeden hlavní komický charakter, v němž najdeme všechny humoristické hodnoty celé hry.

**THE IRISH THEATRE**, Peter Kavanagh, nakl. The Kerryman Tralle, 21/-. Dějiny irského divadla. Slavný irský dra-

matik Sean O'Casey píše o její knize: »Je skvělá, snad nejužasnější, jaká kdy byla napsána o irském divadle«.

**THE LIVING NOVEL** (Soudobý román). V. S. Pritchett, Chatto a Windus, 8/6. 32 esejí, z níž prvních 21 pojednává o anglicky psaném románu v historické perspektivě počínaje Fieldingem a Richardsonem a konče Walt Whitmanem a Stephenem Cranem.

**PORTRAITS IN PROSE** (Portréty v prose). Vybral Hugh MacDonald, nakl. Routledge, 10/6. Sbírkka 137 krátkých biografii Angličanů a Angličanek od XII. století až po dnešní dobu, napsaných současnými. Každá jednotlivá je jako starý portrét, který oživil a začne vyprávět o kráse zářilých dob. K čtenáři znovu mluví slavní muži a ženy od Viléma Rufuse až po A. E. Housmana.

**GREEK STUDIES** (Řecké studie). Gilbert Murray, O. M., nakl. Clarendon Press, 12/6. Autor je profesorem na universitě v Oxfordu a známou osobností ze zasedání Svazu národů. Greek Studies jsou souborem různých přednášek a článků. Profesor Murray je přesvědčen, že znalost klasiků a obzvláště Řeků je nezbytnou součástí výchovy dnešního lidstva, aby svoji filosofií vybalovala precizní vědy, technologii a neomezenou specializaci soci. Studie sahají od Prolegomen až po studii o řecké literatuře: řecké dějiny, starověká filosofie, Euripidovy tragedie.

**PENGUIN NEW WRITING**. Soudobá literatura v knihovně Penguin, vydal John Lehman, 1/- 28. číslo serie New Writing obsahuje krátké novely a básně soudobých spisovatelů a román Franka Sargeseona.

## ŠVEDSKÉ KNIŽNÍ NOVINKY

**Straff of samhold**, kniha norského autora Einara Osveda, je deníkem z r. 1942, zaznamenávajícím v těžkém období příběhy ze života norských učitelů, poslaných hromadně za německé okupace Norska na nucené práce v okolí Kirkenesu v severním Norsku. Rukopis knihy vznikl uprostřed fyzického napětí oně trestní výpravy, o duševním utrpení ani nemluvic. Kniha má kromě dokumentární i literární hodnotu a přináší zajímavé postřehy o duševní a lidské kvalitě Němců.

**Dobrá kniha o námořnictví**. Stockholmské nakladatelství Tiden vydalo knihu bý. námořníka, Švédsko-Američana Gösta Larssona »Falkens eldprov« literárně nenáročná, ale věcně zajímavá a věrně líčená, vlastně historii poslední cesty nákladní lodi, která jde pak do starého železa. Hodnota knihy je v skvěle provedeném popisu pracoviště námořnickova. Líčí pracovní úseky všech členů posádky na skutečnou a zachycuje neobyčejně účinně živé na lodi za bouře v severním Atlantiku.



Kniha  
Vaší  
dovolení

### Václav Rezáč: ROZHRANÍ

Román z hereckého prostředí. II. vydání, 532 stran. Brož. 150 Kčs.

### Zdeněk Jirotka: SATURNIN

Knihka, která založila popularitu úspěšného humoristického spisovatele, jehož jemný mladý humor, vystihující se všech vulgárnosti a přelévající od začátku do konce vtipnými nápady a neočekávanými situacemi, si získal velký okruh nadšených čtenářů. III. vydání. Brož. 75 Kčs, váz. 100 Kčs.

### Marie Pujmanová: POD KRÍDLY

Čtvrté vydání mistrovské a po několikalet již zcela rozebrané knihy, již naše vynikající prozátérka vstoupila do české literatury. 172 stran. Brož. 60 Kčs, váz. 80 Kčs.

### Anna Maria Tilschová: HALDY

Třetí vydání mohutného sociálního románu z česko-německo-polského pomezí. Stran 464. Brož. 126 Kčs, váz. 156 Kčs.

### Jan de Hartog: HOLANDESKÁ SLÁVA

Dobrodružný román vysoké literární hodnoty ze života námořníků holandských vlečných lodí. 584 stran. Brož. 120 Kčs, váz. 150 Kčs.

### Ernest Hemingway: KOMU ZVONÍ HRANA

Mohutný americký román z prostředí španělské občanské války. Film podle tohoto románu natočený poběží na podzim v našich kinech. III. vydání 516 stran. Brož. 140 Kčs, váz. 165 Kčs.

U KNIHKUPCŮ

FR. BOROVÝ

WILLIAM SAROYAN

## JMENUJI SE ARAM

V knize příběhů amerického chlapce se jeví všechny umělecké přednosti autora slavného románu »Lidská komedie«. — Přel. J. Schwarz. Brož. 50 Kčs, váz. 75 Kčs.

NAKLADATELSTVÍ PRÁCE, PRAHA II, VÁCLAVSKÉ N. 15

U KNIHKUPCŮ

OBLIBENÝ ROZHLASOVÝ PŘEDNÁŠEČ

Prof. Dr. Jiří Štefl

napsal vybornou detektivní povídku

VRAŽDA ZE ZDVŮRILOSTI

Je za 67 Kčs brož. a za 97 Kčs v plátně

Opatřte si ji na dovolenou

u svého knihkupce nebo přímo

u nakladatele Karla Jelinka v Blansku